

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ANADOLU MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN
OKUDUKLARI OKULU SEÇME NEDENLERİ VE
GELECEK BEKLENTİLERİ

Mahmut ÖZCAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Ramazan YELKEN

Konya–2010

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mahmut ÖZCAN

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

MAHMUT ÖZCAN tarafından hazırlanan ANADOLU MESLEK LİSESİ
ÖĞRENCİLERİNİN OKUDUKLARI OKULU SEÇME NEDENLERİ VE
GELECEK BEKLENTİLERİ başlıklı bu çalışma 16./08/2010 tarihinde yapılan
savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından
yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. RAMAZAN YELKEN

Başkan

İmza

Doç. Dr. MUSTAFA AYDIN

Üye

İmza

Doç. Dr. KÖKSAL ALVER

Üye

İmza

ÖNSÖZ

Türkiye’de hazırlanan kalkınma planlarında “ ekonominin gereksindiği nitelikli ara insan gücünün yetiştirilmesinde mesleki teknik eğitime öncelik verilmesi” temel ilke olmuştur. İşveren dünyasının temsilcileri de benzer düşüncelere sahiptirler. Kıt kaynaklarla kalkınma hedefine yönelen Türkiye’nin Avrupa pazarına girerken işgücü stratejik bir üretim girdisi olarak değerlendirilmektedir. Pahalı bir eğitim olan mesleki ve teknik eğitimde ortaöğretim seviyesinde Türkiye olarak istenilen hedefe ulaşamamasının ülke açısından olumsuz sonuçları vardır.

Avrupa Birliğine üye ülkelerde ve gelişmiş ülkelerde mesleki ve teknik liseler genel liselerden daha fazla ağırlığa sahiptir. Gelişmekte olan ülkeler arasında sayılan ülkemizde ise durum tam tersine genel liseler yönündedir.

Bir ülkenin ekonomisinin ve teknolojisinin gelişebilmesi o ülkenin sahip olabileceği nitelikli insan gücüne (beşeri sermaye) bağlıdır. Ülkelerinin eğitim sistemlerinin amacı da bu doğrultuda gençlerini günümüz ekonomisi ve teknolojisinin gereklerini karşılayabilecek, gelişimleri alıp uygulayabilecek nitelikli bireyler olarak yetiştirmek olmalıdır. Bireyin, ekonomik güce dönüşecek bilgiyle donatılması, tarihin her döneminde uluslar için hayati önem taşımıştır.

Anadolu Meslek Liseleri diğer meslek liselerinden farklı olarak sınavla öğrenci kabul etmektedir. Bu nedenle diğer meslek liselerine göre öğrenci kalitesi yüksektir. Bu okulları tercih eden öğrencilerin yükseköğrenim eğilimlerinin de diğer meslek liselerine göre yüksek olduğu kabul edilmektedir. Bu okullardan mezun olan öğrencilerin deneyimlerini, bilgilerini geliştirebilecekleri yükseköğrenime devam etmek istemeleri olağan ve olması gereken bir süreçtir. Ancak 1997 yılında yapılan düzenlemeyle yükseköğrenime geçişleri kısıtlanmıştır.

On yılı aşkın süredir devam eden bu kısıtlamaya rağmen Anadolu Meslek Liselerini tercih eden öğrencilerin bu okulları seçme nedenleriyle gelecek beklentileri araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, yardımlarını ve değerli katkılarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Ramazan YELKEN'e, Bölüm Hocalarım Doç. Dr. Mustafa AYDIN'a ve Doç. Dr. Köksal ALVER'e teşekkür ederim. Çalışmanın yürütölmesinde fedakârlık gösteren, manevi desteğini esirgemeyen aileme, anketin hazırlanması ve analizinde yardımcı olan Dr. Ünal BOZYER'e teşekkürü borç bilirim.

Ağustos-2010

Mahmut ÖZCAN

KONYA

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	MAHMUT ÖZCAN	Numarası: 084205002005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	SOSYOLOJİ / SOSYOLOJİ	
	Danışmanı	Doç. Dr. RAMAZAN YELKEN	
Tezin Adı		Anadolu Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okudukları Okulu Seçme Nedenleri ve Gelecek Beklentileri	

ÖZET

Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, niteliklerinin sürekli geliştirilmesi ve yenilenmesi Türk eğitim sisteminin en önemli sorunlarından biridir. Bu süreçte temel eğitimi bitiren nüfusun iş hayatına ve üniversiteye hazırlanma aşamasını ortaöğretim kurumları üstlenmiştir. Bu ortaöğretim kurumlarından meslek liselerine ayrıca ülke ekonomisinin ve sanayisinin ihtiyaç duyduğu ara insan gücünü yetiştirmek görevi verilmiştir.

Ülkemizin dünyadaki gelişmelere ve bilgi toplumuna uyum sağlayabilmesi, uluslararası rekabet gücünü geliştirebilmesi, işsizlikle mücadele edebilmesi ve sosyal refah düzeyini yükseltebilmesi için, işgücü piyasasının talep ettiği nitelikte ve nicelikte insan gücü yetiştirecek eğitim sistemi büyük önem arz etmektedir.

Bir ülkenin ekonomi ve sanayisinin gelişimi için mesleki ve teknik eğitim bu derece önemli iken ülkemiz ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitim ile ilgili koymuş olduğu hedeflere ulaşamamıştır.

Bu çalışmada Anadolu Meslek Lisesi öğrencilerinin okudukları okulu seçme nedenleri analiz edilerek, gelecek beklentileri ile sorunları tartışılmaktadır.

	T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü			
Öğrencinin	Adı Soyadı	MAHMUT ÖZCAN	Numarası: 084205002005	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	SOSYOLOJİ / SOSYOLOJİ		
	Danışmanı	Doç. Dr. RAMAZAN YELKEN		
Tezin İngilizce Adı		Reasons of Anatolian Vocational High School Students for Preferring Their schools and Their Occupational Expectations in the Future		

SUMMARY

Qualified manpower training, continuous quality improvement and renewal of the Turkish education system is one of the most important issues. Graduated from basic training in this process to work, the population of the high schools and universities undertook the preparation stage. Secondary schools to vocational schools in the country's economy and industry, also needed to search were given the task to train manpower.

Our country in the world developments and the information society in adjusting to the international competitiveness of developing it can, unemployment is fighting can and social welfare increase able to labor market demand that quality and quantity of manpower make the education system of great significance is.

For the development of a country's economy and industry, vocational and technical education was so important about our country's vocational and technical education in secondary schools have set targets that could be reached.

In this study, Anatolia Vocational High School students to choose what they read and analyze the causes, problems and future prospects are discussed.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM. EĞİTİM	4
1. 1. TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ	7
1. 2. ORTAÖĞRETİM KURUMLARI	7
1. 3. ORTAÖĞRETİMDE GENEL VE MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM	9
1. 3. 1. Genel Eğitim ve Mesleki Teknik Eğitimin Nicelik Durumu	9
1. 3. 2. Genel Eğitim ve Mesleki Teknik Eğitimin Nitelik Durumu.....	11
1. 4. MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE MODÜLER SİSTEM.....	17
1. 5. ÜNİVERSİTE SINAVLARI VE KATSAYI SİSTEMİ	20
2. BÖLÜM. MESLEK SEÇİMİ	22
2. 1. MESLEK KAVRAMI	22
2. 2. MESLEK SEÇİMİ VE ÖNEMİ	23
2. 2. 1. Meslek Seçimi.....	23
2. 2. 2. Meslek Seçiminin Önemi.....	24
2. 2. 3. Meslek Seçme Sürecinin Başlıca Aşamaları	25
2. 3. MESLEĞE YÖNELTME	27
2. 4. MESLEK SEÇİMİNE ETKİ EDEN SOSYAL FAKTÖRLER.....	27

2. 4. 1. Kişilik Özellikleri	27
2. 4. 2. Aile Etkisi	28
2. 4. 3. Okul ve Çevresi	30
2. 4. 4. İçinde Bulunduğu Diğer Çevreler	31
3. BÖLÜM. ARAŞTIRMANIN AMACI VE MODELİ	33
3. 1. ARAŞTIRMANIN AMACI	33
3. 2. HİPOTEZLER	34
3. 3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	35
3. 4. ARAŞTIRMANIN TEKNİĞİ	36
3. 5. KONYA İLİ	36
3. 5. 1. Coğrafi Durumu	36
3. 5. 2. Ekonomik Yapı	37
3. 5. 3. Tarihi ve Kültürel Değerleri	37
3. 5. 4. Eğitim Durumu	39
4. BÖLÜM. ALAN VERİLERİNİN ANALİZİ	42
4.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	44
4. 2. AİLE YAPISI VE İKAMET YERLERİ	47
4. 3. EBEVEYNLERİN ÖĞRENİM VE MESLEK DURUMLARI	51
4. 4. AİLENİN GELİR YAPISI	54
4. 5. OKUDUKLARI OKULU TERCİH NEDENLERİ	56
4. 6. OKUDUKLARI OKULLARLA İLGİLİ İLK DÜŞÜNCELER	63
4. 7. YÜKSEKÖĞRENİM KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELER	69

4. 8. KATSAYI SORUNLARI	73
4. 9. OKULLARI VE MESLEKLERİYLE İLGİLİ KANAATLER.....	76
SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA.....	86
EK 1. ANKET SORU FORMU.....	91

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BYKP	Beş Yıllık Kalkınma Planı
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GSMH	Gayri Safı Milli Hasıla
HAK-İŞ	Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP	Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OKS	Ortaöğretim Kurumları Sınavı
OÖBP	Ortaöğretim Basarı Puanı
ÖSS	Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi.
SBS	Seviye Belirleme Sınavı
SPSS	Statistical For Social Sciences
TUBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Genel ve meslek liseli öğrenci sayılarının toplam içerisindeki payları (1994–2008).	14
Tablo 2. Genel ve meslek liselerine yeni kayıt olan öğrenci sayıları ve toplam kayıt içerisindeki payları.....	16
Tablo 3. Mesleki ve Teknik Liselerde Ders Yükünün Ders Gruplarına Göre Dağılımı	17
Tablo 4. Konya İli Okullaşma Oranları	41
Tablo 5. Okullar	42
Tablo 6. Okulların 2009 Yılı Yüksek Öğrenime Yerleşme Sonuçları.....	43
Tablo 7. Cinsiyet Dağılımı.....	44
Tablo 8. Okullar ve Cinsiyet.....	44
Tablo 9. Yaş Dağılımı.....	45
Tablo 10. Doğum Yerleri.....	45
Tablo 11. Göç Yılları	46
Tablo 12. Aile İkamet Yerleri.....	47
Tablo 13. Kendi İkamet Yerleri.....	47
Tablo 14. Kardeş Sayısı	48
Tablo 15. Kardeşlerinizden meslek lisesine giden var mı?	48
Tablo 16. Aynı çatı altında kaç kişi yaşıyorsunuz?	49
Tablo 17. Evinizde Anne Baba dışında aile büyükleri var mı?	49
Tablo 18. Anne babanın dışında büyükleriniz	50
Tablo 19. Oturduğunuz ev	50
Tablo 20. Ebeveyn öğrenim durumları (Anne).....	51
Tablo 21. Ebeveyn öğrenim durumları (Baba)	51

Tablo 22. Ebeveyn Mesleği (Anne).....	52
Tablo 23. Ebeveyn Mesleği (Baba)	53
Tablo 24. Hanenize gelir getiren kişi sayısı.....	54
Tablo 25. Ailenin ortalama aylık geliri.....	54
Tablo 26. Ortalama Aylık Gelir ve Okullar	55
Tablo 27. İlköğretimi nerede okudunuz?	56
Tablo 28. Okul Tercihleri	56
Tablo 29. Okullara Göre Okul Tercihleri	57
Tablo 30. Tercihde Etkili Olan Faktörler	58
Tablo 31. Okullara Göre Tercihde Etkili Olan Faktörler	58
Tablo 32. Eğitimle İlgili Temel Düşünceler	59
Tablo 33. Okullara Göre Eğitimle İlgili Temel Düşünceler	60
Tablo 34. Okulları Tercih Nedenleri.....	61
Tablo 35. Okullara Göre Tercih Nedenleri.....	62
Tablo 36. Meslek ve Çalışma Koşulları Konusunda	63
Tablo 37. Okullara Göre Meslek ve Çalışma Koşulları Konusunda	63
Tablo 38. Okulun Eğitimi Konusunda.....	64
Tablo 39. Okullara Göre Okulun Eğitimi Konusunda.....	65
Tablo 40. Okunmak İstenen Okullar.....	66
Tablo 41. Okullara Göre Okunmak İstenen Okullar.....	67
Tablo 42. Okul Tercihlerine Göre Okunmak İstenen Okullar	68
Tablo 43. Okul Tercihinde Yükseköğrenim Hedefi	69
Tablo 44. Yükseköğrenim Yapma İsteği	69
Tablo 45. Yükseköğrenim Yapma Kararınızı Aileniz Nasıl Karşıladi?	70
Tablo 46. Dershaneye veya Özel Kursa Devam Ediyor Musunuz?	70

Tablo 47. Okullara Göre Dershaneye veya Özel Kursa Devam	71
Tablo 48. Yükseköğrenime Kendi Alanınızda mı Devam Etmek İstiyorsunuz?.....	71
Tablo 49. Yükseköğrenim Konusunda Meslek Tercihleri.....	72
Tablo 50. Katsayı Konusunda.....	73
Tablo 51. Okullara Göre Katsayı Konusunda.....	73
Tablo 52. Öğrenim Sürecinde Kararınız Değişti mi?	74
Tablo 53. Okullara Göre Karar Değişikliği	74
Tablo 54. Katsayı ile İlgili Kararların Sürekli Değişmesi	75
Tablo 55. Katsayı Konusunda Yapılan Son Değişiklik Meslek Tercihinizi Değiştirecek mi?	75
Tablo 56. Okulda Aldığınız Eğitim Mesleğe Yönelik Sizi Hazırladı mı?.....	76
Tablo 57. Okullara Göre Okulda Alınan Eğitim.....	76
Tablo 58. Okulunuzda Bölümünüzün İş Ve Çalışma Olanaklarına Yönelik Rehberlik Hizmeti Aldınız mı?.....	77
Tablo 59. Okullara Göre Rehberlik Hizmeti	77
Tablo 60. Mesleğinizi Yapmakta Kendinizi Yeterli Görüyor Musunuz?.....	78
Tablo 61. Okullara Göre Mesleki Yeterlilik	78
Tablo 62. Bu Okuldan Mezun Olduktan Sonra Edindiğiniz Meslek Doğrultusunda Çalışmak İstiyor Musunuz?	79
Tablo 63. Gelecekte hangi mesleği yapmak istiyorsunuz?.....	80
Tablo 64. Bu Okulda Okumaktan Memnun Musunuz?	81
Tablo 65. Memnun Olmayanların Nedenleri	81
Tablo 66. Okullarında Yaşadıkları Sorunlar	82

GİRİŞ

Eğitim bireyin doğumundan ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Eğitim belirli ve resmi kurumlarda verildiği gibi bu kurumlar dışında informal eğitim de bireyin yaşamında önemli bir yer tutmaktadır.

Eğitim toplumun devamını sağlayan, bireyin toplumsallaşmasını ve meslek kazanmasını sağlayan en etkili kurumdur. Bireylere birbirlerinin haklarına saygı göstermeyi, olumlu davranış ve yeteneğini geliştirme fırsat ve eşitliğini veren etkili bir araçtır.

Türkiye'de izlenen eğitim politikalarına bakıldığında, millî eğitimin bütüncül bir sistem olarak ele alınmadığı görülmekte ve dolayısıyla sistemin unsurları üzerinde yapılan değişikliklerin, sistemin diğer unsurları üzerindeki etkisinin yeterince analiz edilmeden yürürlüğe konulduğu tecrübe edilmektedir. Son on yılda Yükseköğretim Kurulu ile Millî Eğitim Bakanlığı arasındaki koordinasyonsuzluk, millî eğitimde istikrarlı bir politika geliştirmeyi engellemiştir. Ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sisteminde yapılan değişiklikler, ortaöğretim üzerinde ve dolayısıyla yükseköğretim üzerinde telafisi mümkün olmayan sorunlara neden olmuştur. Örneğin, 1999 yılında üniversite giriş sisteminde yapılan değişiklikler sonucunda, meslek liseleri cazip olmaktan çıkmış, pahalı bir yatırım olan meslek liselerine kayıt yaptıran yeni öğrenci sayısı azalmış ve genel liselerdeki sınıf mevcutları kalabalıklaşmıştır. Benzer şekilde, Ortaöğretim Başarı Puanının ağırlıklandırılması, bireysel başarıyı önemsizleştirmiş ve okul türünü ön plana çıkarmıştır. Ortaöğretimde okul türünün ön plana çıkması, ilköğretimden ortaöğretime geçiş üzerindeki baskıyı daha da artırmıştır. Ayrıca, meslek liselilerin sınavsız geçiş yoluyla, Meslek Yüksekokullarına yerleştirilmesi, yükseköğretimin niteliğinin düşmesine ve toplumsal saygınlığının zedelenmesine yol açmıştır.

Hem ulusal hem de uluslararası değerlendirmeler temelinde, eğitim sistemindeki kalite sorunu sıklıkla telaffuz edilmektedir. Eğitimdeki kalite sorunu genellikle öğrencilerin bildiklerini uygulayamamaları olarak tanımlanmaktadır. Oysa Türk eğitim sisteminin temel sorunu öğrencilerin sahip oldukları bilgi ve becerileri

uygulayamaması/kullanamamasından ziyade, temel bilgi ve becerileri elde edememesidir.

Bunun temel nedeni, mevcut sınıf geçme uygulamalarının, öğrencilerin temel bilgi ve becerileri edinmeksizin bir üst sınıfa geçmelerine izin vermesidir. Sunulan/verilen eğitimin niteliğini arttırmak için her bir sınıf için standartlar belirlenmeli ve öğrencilerin bu standartlara erişerek bir üst sınıfa geçmeleri sağlanmalıdır. Eğitim sisteminin çok sayıda sorununu çözmesi amacıyla uygulamaya konan yeni ortaöğretime geçiş sistemi, kendisine atfedilen anlamları taşımakta yetersiz kalmıştır. Seviye Belirleme Sınavlarının uygulanmaya başlaması ile birlikte, öğrencilerin müfredatla ve okulla ilişkileri nispeten sağlamlaşmasına rağmen, sınav odaklı eğitim anlayışı gücünü arttırmış ve erken yaşlardan itibaren çocukların okul dışı kaynaklara yönelimi de artmıştır. Öğrencilerin daha erken yaşlardan itibaren sınavlara alınması, kültürel ve ekonomik sermayesi daha gelişmiş ailelerin çocuklarını avantajlı kılmaktadır. Yeni ortaöğretime geçiş sistemi, ilköğretim okulları arasındaki rekabeti artırmış ve bu rekabet sınav başarısına indirgenmiştir. Ayrıca, mevcut üniversiteye giriş sisteminden dolayı, ortaöğretim okulunun ÖSS başarı ortalaması öğrencin bireysel puanını etkilediği için, öğrenciler ve veliler ortaöğretim giriş sınavlarına oldukça fazla anlam yüklemektedirler.

Türk eğitim sistemine dönük tartışmalarda sıklıkla karşımıza çıkan bir diğer konu, mesleki eğitimin ortaöğretim içerisindeki payıdır. Gelişmiş ülkelerde mesleki eğitimin ortaöğretim içerisindeki payının üçte iki civarında olduğu yaygın olarak zikredilir. Oysa bu pay, ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin ABD’de meslek liseleri esasında yok iken, Avusturya ve Almanya gibi ülkelerde ortaöğretimin önemli bir bölümü mesleki eğitimden müteşekkildir. Mesleki eğitimin ortaöğretim düzeyinde yaygın olduğu Kıta Avrupa’sı ülkelerinde, iş dünyası, meslek odaları ve sendikalar meslek eğitiminde aktif bir rol oynamakta ve anlamlı bir sorumluluk üstlenmektedirler.

Türkiye’de mesleki eğitime dönük temel sorun, meslek liselerine devam eden öğrenci sayısını artırmak değil, mesleki eğitim almış kişilerin piyasada istihdam imkânlarının geliştirilmesidir.

Bu araştırmada, ilköğretimden mezun olup; Anadolu Meslek Liselerini tercih eden öğrencilerin bu liseleri tercih etmelerinde etken olan etkenlerin belirlenmesi ile mezun olma aşamasında yüksek öğrenime ilgileri ve meslek tercihlerinin değişip değişmediğinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırma Konya ili merkez ilçedeki meslek liseleri ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma beş bölümünden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırma konusu ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci ve üçüncü bölümünden elde edilen bulgular; Türkiye'nin ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitimle ilgili koymuş olduğu hedeflere ulaşamadığını, mesleki ve teknik eğitim ile istihdam arasında çok güçlü ilişki olduğu, üniversiteye girişte uygulanan katsayı sisteminin meslek liselerine olan talebi olumsuz etkilediğini göstermektedir. Ayrıca ülkede yaşanan ekonomik krizlerin istihdamı azaltması, mesleki ve teknik eğitimi olumsuz etkilemiştir.

1. BÖLÜM. EĞİTİM

Toplumsal yapının temel kurumlarından biri olarak eğitim bireyin yaşamında önemli yer tutan süreci ifade etmektedir. Bu süreç bireyin doğumundan ölümüne dek sürebilmektedir. Ailede, işyerinde, sosyal çevrede, arkadaş ortamları vb. kısaca sosyalizasyon süreci eğitim olarak kabul edilebilir. Eğitim, bireyde davranış değişikliğini sağlamadır. Başka bir ifade ile eğitim bireyin kültürlenmesidir.

Tezcan'a göre eğitim, kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu temel alan, onu yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar edinmesini sağlayan süreçtir (Tezcan, 1996: 3).

Her toplumda eğitimin temel işlevlerinden birisi, toplumun kültürel mirasının birikimi ve sürekliliğini sağlamaktır.

Ayrıca eğitim, toplumda dikey hareketliliğin gerçekleşmesinde, fırsat eşitliğinin sağlanmasında en önemli araçtır. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması bu amacın gerçekleşmesi için elzemdir.

Eğitim, geniş anlamda kişiliğin gelişimi olarak ifade edilir. Okulda, evde ve diğer ortamlarda gerçekleşen bir süreçtir. Başka bir ifade ile bütün toplumun eylemidir. Eğitim insana hayatını öğreten toplumun tüm yasamıdır.

Bilgeseven'e göre Durkheim eğitimi, yetişkin nesiller tarafından sosyal hayata henüz hazır olmayanlara tatbik edilen bir tesirdir. Amacı ise, çocukta (veya fertte) hem bir bütün olarak siyasi cemiyetin, hem de spesifik olarak bağlı olduğu özel meslek çevresinin ondan istediği belirli miktarda fiziki, entellektüel ve moral durumları üretmek veya geliştirmektir (Bilgiseven, 1992: 12).

Eğitimin temel işlevi toplumsal yeniden üretim sürecinde bireyin sosyalleşmesini sağlamaktır. Tarihsel olarak eğitim kurumu, farklı biçimler altında bireyin sosyalizasyonunu sağlamıştır. Bu işlev, özellikle kapitalist toplumsal ilişkiler ve yaşam tarzı olarak modernizmin varlığı ile özel bir önem kazanmış, eğitim

kurumsallaştığı ölçüde okullar vatandaşların ve dolayısıyla yeni kapitalist topluma özgü bireyin üretildiği alanlara dönüşmüştür (Ercan, 1999; 26).

1960'lı yıllarda, az gelişmiş ülkelerde özel bir yeri olan eğitim, kalkınmacı yazar ve düşünürlerce özenle ele alınmıştır. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin kalkınması için eğitimin çok önemli olduğu yönünde bir dizi teorik çerçeve geliştirmişlerdir (Ercan, 1999; 23).

Ulus temelli kalkınma anlayışının eğitime ilişkin bütünsel vurguları 1980'den itibaren değişmeye başlamış, kapitalizmin ulaştığı aşamaya bağlı olarak, dünya ölçeğinde rekabet halinde olan kapitalist firmalar ve bireyler açısından iş, eğitim ve sistematik bilginin üretildiği okullar özel önem kazanmıştır (Ercan, 1999; 23).

Eğitim ve insan yetiştirme düzeni, içinde bulunduğu toplumun sosyal, ekonomik, politik ve kültürel yapısı ve mirasıyla oldukça yakın ve karmaşık ilişkiler içinde şekillenir (Gök, 1999; 1).

Okullar bireyleri üretim sistemi ile doğrudan ilişkili mesleklere hazırlar, yani toplumun beşeri sermayesi okullarda üretilir (Gök, 1999; 1).

Sanayi devrimi sonrasında kapitalizmin ekonomik sistem olarak dünyaya hakim olmasıyla, bireylerin toplumsal işbölümünün farklı konumları için seçimi ve yetiştirilmesi eğitim sistemlerinin en önemli işlevi haline geldi. Eğitim süreci toplumsal yapının egemen ideolojisinin yeniden üretilmesini sağlar. İdeolojik yeniden üretim, ekonomik düzenin ve bölüşüm ilişkilerinin yeniden üretimi ile çoğu zaman iç içe geçmiştir (Gök, 1999; 1).

Eğitimin ideolojik işlevi çoğu zaman dolaylı olarak karşımıza çıkar. Eğitim sisteminin kademeleri hiyerarşik toplumsal yapının ihtiyaç ve isteklerine uygun özelliklerin geliştirildiği, becerilerin kazandırıldığı bir alan olarak tasarlanır. Okullarda “iyi vatandaş” olmak için gereken uygun davranışların, tutumların, değerlerin kazandırılma süreci ilköğretimde hatta okul öncesi eğitim döneminde başlamaktadır (Gök, 1999; 1).

Eğitim, toplumun bir kurumu olarak toplumun bireyleri arasında oluşan eğitsel ilişkileri anlatır. Bir toplumda her bireyin, yaşamını sürdürmek; toplumsal üyelik görevlerini yerine getirmek; toplumda kendine bir konum sağlamak için gereken davranışları öğrenmesi gerekir. Bireyin bu davranışları kendi kendine ya da aile içinde öğrenmesi, uygar toplumlarda çoğunlukla olanaksızdır. Birey bu davranışları öğrenmek için, toplumda bunları bilen başka üyelere başvurur. Böylece toplumda üyeler arasında bir eğitsel ilişkiler dokusu oluşur; eğitim kurumsallaşmaya başlar (Başaran, 1996: 23).

Toplum geliştikçe, üyelerinin öğreneceği bilgi, beceri ve tutumlar da gelişir, çoğalır ve karmaşıklaşır. Toplumun ve bireylerin ortak amaçlarını gerçekleştirmek üzere eğitim planlanmaktadır. Bireylerin eğitsel ilişkilerini düzenleyen ve karşılayan toplumsal kurumlar toplumun eğitim sistemini oluştururlar. Toplumun eğitim ihtiyacını karşılayan toplumsal kurumlara farklı isimler verilse de her biri genel olarak okul niteliğindedir.

Aydın'a göre, toplumun eğitim üzerine etkisinin en somut görüntüsü, eğitimin bir insan anlayışına dayanmış olması ve bunun da sonuç itibarıyla toplumsal algılayışla ilgili olmasıdır. Eğitim politikalarının toplumsal eğilime göre ve toplumdan topluma değişiklik göstermesi bu durumun bir yansımasıdır (Aydın, 2000: 205).

Son yıllarda yapılan araştırmalarda elde verilere göre eğitim sadece ekonomik büyümeye katkı sağlamadığı fakat aynı zamanda ekonomik büyümeyi engelleyebileceği ortaya çıkmıştır. Eğitim sisteminin buradaki kusuru olarak, seçicilik ve seçkinlik işlevi gördüğü (elitizm), toplumun ihtiyaçlarına göre işgücünü hazırlamaması, sosyal değişme sürecine katkıda bulunmaması tartışılmaktadır (Tatlıdil, 1993: 37). Bu nedenle eğitim sisteminin yapılanması ile ilgili çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir.

1. 1. TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

Türk Millî Eğitim Sistemi, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile belirlenmiştir. 1973 yılında kabul edilen bu kanunla, “Türk Millî Eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde” ele alınmıştır.

Aynı kanun eğitim sistemini “örgün eğitim” ve “yaygın eğitim” olmak üzere iki ana bölüme ayırmıştır. Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında yapılan düzenli eğitimidir. Örgün eğitim, okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır.

Yaygın eğitim, örgün eğitim sistemini destekleyen örgün eğitim dışında kalan toplumun diğer kesimlerine hitap etmektedir. Örgün eğitim sisteminde hiç yer almamış, bir aşamasında iken ayrılmış ya da örgün eğitim yanında ilgi ve ihtiyaç doğrultusunda belirlenen eğitim faaliyetleri yaygın eğitim kapsamındadır. Bu amaçla hizmet veren; halk eğitimi merkezleri, çıraklık eğitimi merkezleri, pratik kız sanat okulları, olgunlaşma enstitüleri, açık ilköğretim okulu, açık öğretim lisesi gibi okul ve kurumlar vardır (MEB, 2009).

1. 2. ORTAÖĞRETİM KURUMLARI

Ortaöğretim; ilköğretime dayalı, en az dört yıllık genel, meslekî ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Ortaöğretimin amacı; öğrencilere asgari ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime, hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Ortaöğretim; genel ortaöğretim ve Meslekî ve teknik ortaöğretim olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liselerden meydana gelir ve öğrenciler, istek ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda bu programlardan birine yönelerek yetişme imkânı bulurlar (MEB, 2009).

Genel ortaöğretimin amacı; öğrencileri ortaöğretim seviyesinde asgari genel kültüre sahip, toplumun sorunlarını tanıyan, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan insanlar olarak yetiştirmek ve yükseköğretime hazırlamaktır.

Genel ortaöğretim; Genel liseler, Anadolu liseleri, Fen liseleri, sosyal bilimler liseleri Anadolu öğretmen liseleri, spor liseleri, Anadolu güzel sanatlar liseleri ve Çok programlı liselerden oluşmaktadır.

Meslekî ve teknik ortaöğretim; iş ve meslek alanlarına iş gücü yetiştiren ve öğrencileri yükseköğretime hazırlayan öğretim kurumlarıdır.

Meslekî ve teknik ortaöğretim; Erkek teknik öğretim okulları, Kız teknik öğretim okulları, Ticaret ve turizm öğretimi okulları ve Din öğretimi okullarından oluşmaktadır (MEB, 2009).

Türk Milli Eğitim Sisteminde bir mesleğe ya da alana yönelme ilköğretimden sonra başlamaktadır. Öğrenciler ilköğretimden mezun olduktan sonra üç tür eğitim seçeneği ile karşılaşmaktadır. Bunlar yüksek öğretime hazırlayan eğitim kurumları ve programları (genel liseler), hem mesleğe hem yüksek öğretime hazırlayan eğitim kurumları ve programları (mesleki ve teknik liseler) ve doğrudan mesleğe ve iş alanlarına hazırlayan eğitim kurumları ve programlarıdır. Bu hizmetler sunulurken, öğrencilerin “istek ve yetenekleri” ile “toplumun insan gücü gereksinimi” arasında denge kurulmaya çalışılmaktadır.

İlköğretim okulunu bitirip ortaöğretime devam edecek öğrenciler çok değişik okul tercihleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Genel ortaöğretimde olsun mesleki ve teknik ortaöğretimde olsun okul türlerindeki farklılaşma öğrenci ve velileri tercih yapma konusunda sıkıntıya düşürmektedir.

1. 3. ORTAÖĞRETİMDE GENEL VE MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM

Türk Eğitim Sistemin orta kademesini oluşturan ortaöğretimde genel ve mesleki ve teknik eğitimle ilgili veriler incelendiğinde hem nicelik hem de nitelik olarak aralarında anlamlı farklılık olduğu gözlenmektedir. Aşağıda genel ve mesleki ve teknik eğitimin nicelik ve nitelik durumu ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1. 3. 1. Genel Eğitim ve Mesleki Teknik Eğitimin Nicelik Durumu

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu yıldan bu yana eğitimde büyük gelişmeler kat etmiştir. 1924 yılından bu yana ortaöğretimde öğrenci sayısı 418, okul sayısı 85 ve öğretmen sayısı 169 kat artmıştır Bu artış genel ortaöğretimde ve mesleki teknik ortaöğretimde aynı paralellikte olmamıştır.

Dünya’da ortaöğretime bakıldığında; OECD ülkelerinin çoğunda ortaöğretim, genel eğitim ve meslekî-teknik eğitim olmak üzere iki ana bölümde yapılandırıldığı görülmektedir. Genel eğitime devam edenlerin oranı yüzde 17-82 arasında değişiklik göstermektedir. Meksika, İrlanda, Portekiz ve Japonya’da genel ortaöğretime devam edenlerin oranı yüzde 70’in üzerindedir. Çek Cumhuriyeti, Avusturya, Almanya, Macaristan, İtalya ve Hollanda’da ise meslekî ve teknik ortaöğretime devam edenlerin oranı yüzde 70’in üzerindedir (DPT, 2001: 2).

OECD ülkelerinin çoğunda meslekî eğitim ortaöğretim düzeyinde verilirken, bazı ülkeler meslekî ve teknik eğitimi ağırlıklı olarak ortaöğretim sonrasına bırakmışlardır (DPT, 2001: 3).

Okul sistemini esas alan meslekî ve teknik ortaöğretim yanında, okul ve işletmeler tarafından ortaklaşa yürütülen programları uygulayan eğitim kurumları da vardır. İtalya, Portekiz, Japonya ve Yunanistan’da sadece okulu esas alan meslekî ve teknik ortaöğretim kurumları bulunmaktadır. İsviçre, Almanya ve Çek Cumhuriyeti’nde ise okul ve işletmeler tarafından ortaklaşa yürütülen model daha ağırlıklıdır (DPT, 2001: 3).

Ortaöğretimin 1923-1924 öğretim yılında mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı (% 84) olduğu, daha sonra 1939-1940 öğretim yılına kadar ağırlığını (% 35) kaybettiği görülmektedir. 1939-1940 öğretim yılından sonra ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitim yükselişe geçerek 1949-1950 öğretim yılında 1923-1924 öğretim yılından sonraki en yüksek orana (% 72) ulaşmıştır. 1949-1950 öğretim yılından sonra mesleki ve teknik eğitim ağırlığını tekrar kaybederek 1969-1970 öğretim yılında genel ortaöğretimle aynı ağırlıkta olmuştur. Bu durum 1994-1995 öğretim yılına kadar devam etmiş daha sonra ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitim ağırlığını kaybederek genel eğitim ağırlıklı olarak günümüze kadar devam etmiştir.

Genel ortaöğretimde 1924-1925 öğretim yılında % 27 olan kız öğrenci oranı 1944-1945 öğretim yılında % 20'ye düşmüştür. 1949-1950 öğretim yılından itibaren kız öğrenci oranları artarak 1984-1985 öğretim yılında % 43'e ulaşmış 2002-2003 öğretim yılına kadar bu oranı korumuştur. Daha sonraki öğretim yıllarında artarak 2005-2006 öğretim yılında % 46 seviyesine çıkmıştır. Son yirmi yılda kız öğrenci oranları erkek öğrenci oranlarına yaklaşmıştır.

Mesleki ve teknik ortaöğretimde 1924-1925 öğretim yılında % 28 olan kız öğrenci oranı 1929-1930 öğretim yılında % 39'a çıkmıştır. Daha sonra düşüşe geçerek 1944-1945 öğretim yılında % 21 'e gerilemiş, 1954-1955 öğretim yılına kadar bu oranda kalmıştır. 1954-1955 öğretim yılından sonraki öğretim yılında yükselişe geçerek 1969-1970 yılında % 35'e çıkmıştır. 1974-1975 öğretim yılından itibaren düşüşe geçerek 1979-1980 öğretim yılında % 28'e gerilemiş ve 1984-1985 öğretim yılına kadar bu oranı korumuştur. Daha sonraki öğretim yıllarında yükselişe geçerek 1997-1998 öğretim yılında % 39'a çıkmış, zaman içerisinde çok az düşüşler olsa da son olarak 2005-2006 öğretim yılında % 38 olarak gerçekleşmiştir.

Genel ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısının sürekli arttığı, buna karşılık mesleki ve teknik ortaöğretimde artma olmakla birlikte genel ortaöğretimdeki kadar olmadığı görülmektedir. 1923-1924 öğretim yılında genel ortaöğretimde okul başına 54 öğrenci, mesleki ve teknik ortaöğretimde okul başına 102 öğrenci düşerken 2005-2006 öğretim yılında genel ortaöğretimde 609, mesleki ve teknik ortaöğretimde 294 öğrenci düştüğü görülmektedir.

Ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının genel liseler, mesleki ve teknik liselerde öğretim yılları itibarıyla değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır. 1923-1924 öğretim yılında genel ortaöğretimde öğretmen başına 2 öğrenci, mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına 11 öğrenci düşerken 2005-2006 öğretim yılında genel ortaöğretimde 20, mesleki ve teknik ortaöğretimde 14 öğrenci düştüğü görülmektedir.

Ortaöğretimde özel okulların toplam okul sayısı oranlarına bakıldığında genel ortaöğretim lehine bir iyilik söz konusudur. Genel ortaöğretimde 1994-1995 öğretim yılında özel okullar toplam okul sayısının % 12 sini oluştururken mesleki ve teknik ortaöğretimde bu oran % 1'e bile ulaşmamıştır. Daha sonraki öğretim yıllarına bakıldığında genel ortaöğretimde bu oran artarak 2005-2006 öğretim yılında % 18'e ulaşmıştır. Mesleki ve teknik ortaöğretimde ise gerileme söz konusu olmuş 2005-2006 öğretim yılında % 0,55 olarak gerçekleşmiştir.

1. 3. 2. Genel Eğitim ve Mesleki Teknik Eğitimin Nitelik Durumu

Eğitimde nitelik denildiği zaman sorun bu niteliğin ne olduğu ve nasıl ölçüldüğüdür. Nitelikli eğitim farklı biçimlerde tanımlanabilir. Nitelikli eğitimin; öğrenci, öğretmen, aile, toplum ve diğer ilgili taraflarca süreçleri ve sonuçları en azından 'kabul edilebilir' olarak değerlendirilen bir eğitim olması gerekir. Ortaöğretim niteliği hakkında bilgi vermek için nicelikle ilgili bilgilerin verilmesi yeterli olmayacaktır. Sorun niteliğin nasıl ölçüleceğidir. Genel ortaöğretim için nitelikten bahsedilirken genel ortaöğretim okullarının esas amacı olan yüksek öğretime hazırlama görevini ne derece gerçekleştirebildiklerine bakmak gerekir. Mesleki ve teknik ortaöğretimin iki temel amacı ise öğrencileri hem yükseköğretime hem de iş yaşamına hazırlamaktır. Mesleki ve teknik ortaöğretimin nitelik olarak ne durumda olduğunu öğrenmek için yükseköğretime ne derecede hazırladığına ve mezunlarının ne kadarının istihdam edildiğine bakmak gerekir. Maalesef ülkemizde mesleki ve teknik okul mezunlarının istihdam edilebilirliklerini takip eden bir alt yapı okullarda kurulu olmadığı için yeterli veri bulunamamaktadır.

ÖSS sınavları ortaöğretimin öğrencileri yüksek öğretime hazırlama işlevinin değerlendirilmesi açısından önemli bir dış değerlendirme kriteri olarak görülebilir. Ancak, özel kursların bu sınavlara etkileri de dikkate alınmalıdır. Sözü edilen sınavlarda öğrencilerin doğru cevapladıkları soru sayısı, ortaöğretimde ciddi bir nitelik sorunu yaşandığını ortaya koymaktadır (DPT, 2001).

Genel lise öğrencilerinin % 9,67'si 1996 yılında bir yükseköğretim okuluna yerleştirebilirken bu oran azalarak 2005 yılında % 5,27'ye düşmüştür. 1999 yılında yabancı dil ağırlıklı liseler öğrencilerinin % 50,26' sı bir yükseköğretim okuluna yerleşebilirken bu oran azalarak 2005 yılında % 38,48'e düşmüştür. Anadolu Lisesi öğrencilerinin % 54,98'i 1996 yılında yükseköğretim okullarına yerleşebilirken bu oran artarak 2005 yılında % 61,92'ye yükselmiştir. Fen liselerinde ise 1996 yılında öğrencilerin % 74,12' si yükseköğretime yerleşmiş zaman içersinde çok az düşüşler olsa da 2005 yılında % 73,15 olarak gerçekleşmiştir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarının yüksek öğretime yerleştirme oranlarına bakıldığında EML öğrencilerinin 1996 yılında 6,26'sı bir yüksek öğretim kurumuna yerleşirken 2001 yılında meslek liselerinin sınavsız olarak meslek yüksek okullarına girebilmelerinden dolayı bu yıldan itibaren yükseköğretim okullarına yerleşme oranlarında artış olmuş 2005 yılında % 70,02 olmuştur. KML öğrencilerinin 1996 yılında % 4,34'ü yükseköğretim okullarına yerleşirken 2005 yılında bu oran % 32,99 olarak gerçekleşmiştir. TML öğrencilerinin 1996 yılında % 5,45'i, 2005 yılında ise % 77,26'sı yükseköğretim okullarına yerleşmiştir. İHL öğrencilerinin ise 1996 yılında % 8,26'sı yükseköğretim okullarına yerleşirken bu oran düşerek 2005 yılında % 5,23 olmuştur. Fakat sınavla alan yüksek öğretim kurumlarına yerleşme oranlarına bakıldığında bazı okulların yüksek öğretime yerleştirme oranının % 1 bile olamadığı gözlenmektedir.

Türkiye'de mesleki eğitim, meslek alanlarında gerekli insan gücü talebini karşılayıcı seviyeye gelememiştir. Yine mesleki eğitim mezunlarının ilgili mesleğe yönlendirilmesinde başarılı olunamamıştır (Bilgiseven, 1992: 269).

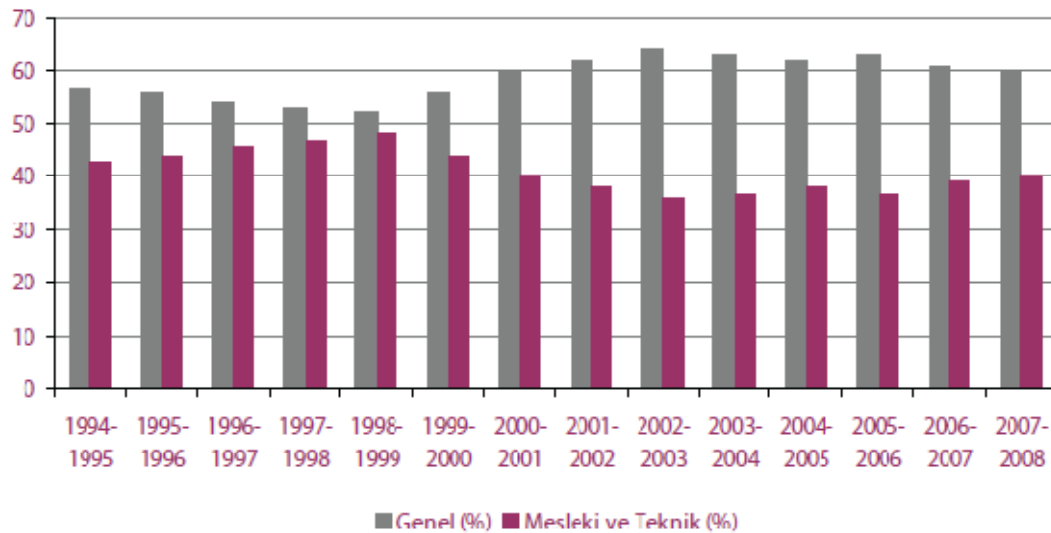
Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığının kısa süreli aralıklarla el değiştirmesi ve yeni hükümetlerle birlikte eskisinden farklı eğitim politikalarının izlenmesi, eğitimde istikrarsızlığı beraberinde getirmiştir. Kendisinden beklenen hizmetleri asgari düzeyde yerine getirebilen, oturmuş bir eğitim sistemine sahip olunmadığından, her yeni gelen iktidar/Milli Eğitim Bakanı, bazı değişikliklere gitme gereği duymuştur. Buradaki asıl sorun, milli eğitim sisteminin, öteden beri çok sayıda değişikliğin, velilere, öğrencilere ve diğer paydaşlara yeterince danışılmadan, plansız ve programsız bir şekilde uygulandığı bir alan olmasıdır. Bu tür değişiklikler, öğrenci ve velilerin yaşamlarını önemli ölçüde etkilemekte ve eğitimin asıl öznelarını karar verici konumundan uzaklaştırmaktadır (Gür ve Çelik, 2009: 12). Milli eğitimdeki birçok problemin temelinde, eğitim politikalarının partizanca veyahut ideolojik tavırların sergilendiğı bir alan haline dönüştürölmesi yatmaktadır.

Özellikle son on beş yılda eğitim sisteminde yapılan değişikliklerin incelenmesi, eğitime ideolojik nedenlerle yapılan yapısal müdahalelerin toplumsal ve pedagojik olarak neden olduğı olumsuz sonuçların ne kadar ciddi boyutta olduğunu ortaya koymaktadır. 28 Şubat sonrası 1997 yılında uygulamaya konan temel eğitim reformuyla birlikte, sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitime geçilmiştir.

Zorunlu eğitimin beş yıldan sekiz yıla çıkarılması, elbette olumlu bir gelişmedir. Ancak, ciddi bir planlama yapılmaksızın ve alelacele “reform”a girişilmesi, ciddi bir derslik ve öğretmen açığı doğurmuştur. Dahası, İmam Hatip Liselerinin orta kısımlarının kapatılması adına yapılan bir değişikliğin, sistemin diğer uzuvlarını nasıl etkileyeceğı hesaba katılmamış ve bu değişikliğin neden olacağı sorunları telafi edici önlemler alınmamıştır. Örneğin, kesintisiz sekiz yıllık eğitimle birlikte, ülkenin esnaf ve sanatkârlarının insan kaynağı olan çıraklık müessesesi ciddi darbe almıştır. Buradaki mesele, çocukların erken yaşta çalıştırılmasına taraftar olma meselesi değil, kesintisiz eğitimin çıraklık müessesine olan etkilerinin öngörölmemesi ve telafi edici mekanizmaların kurulamamış olmasıdır. Ayrıca İmam Hatip Liselerinin orta kısımlarının kapatılması, toplumun önemli bir kesimi tarafından ciddi bir tepkiyle karşılanmıştır.

Benzer şekilde, YÖK'ün 1999 yılında katsayı kararını uygulamaya koymasıyla birlikte, meslek liselilerin alanları dışında yükseköğretim talepleri görmezlikten gelinmiş ve eğitim sistemi, esneklikten yoksun ve yatay geçişlere izin vermeyen “demir bir kafes”e dönüşmüştür. Dahası, meslek liseli öğrencilerin sistem içerisinde büyüyen payı doğal mecrasından çıkarılmış ve on yıl geçmiş olmasına rağmen, hala telafi edilemeyen bir düzeye inmiştir. Sistem içerisindeki meslek liseli öğrenci payı 1999'da % 48'lere varmışken, YÖK'ün katsayı uygulamasıyla birlikte bu oran gittikçe düşmüş ve 2003 yılında % 36'lara kadar gerilemiştir (Gür ve Çelik, 2009: 13). (Tablo 1).

Tablo 1. Genel ve meslek liseli öğrenci sayılarının toplam içerisindeki payları (1994–2008).

Söz konusu düşüş, yeni kayıtlı öğrenci sayılarına bakıldığında çok daha net bir şekilde görülmektedir. 1996–1997 yılında öğrencilerin neredeyse yarısı (% 49.4) meslek lisesine kayıt yaptırırken, 2000–2001 yılında bu oran yaklaşık üçte bir eriyerek % 34.4'e gerilemiştir (Tablo 1). Bu düşüşün kuşkusuz en temel sebebi, YÖK'ün meslek lisesi mezunlarını mağdur eden katsayı kararıdır. YÖK'ün meslek liselilerin yükseköğretim talebini görmezlikten gelmesi üzerine, öğrencilerin genel liselere yönelimi artmıştır.

Meslek liselerine olan talebin iyice azaldığı 2002 yılında MEB ve YÖK, meslek lisesi mezunlarının meslek yüksekokullarına sınavsız geçişlerine izin veren

bir düzenlemeye gitmişlerdir. Ciddi bir pedagojik gerekçesi olmayan, öğrencileri hiçbir değerlendirmeye tabi tutmadan yükseköğretime kabul etmeye imkân sağlayan bu uygulama, öğrencilerin hiçbir gayret göstermeden, yüksekokula geçmelerine izin verdiği için, yüksekokuldaki niteliği büsbütün sarsmıştır. Sınavsız geçişin niteliği düşürdüğü yönündeki yaygın eleştiriyi dikkate alan Yükseköğretim Kurulu, 2008 yılı Aralık ayında, sınavsız geçişin kaldırılması yönünde bir karar almıştır.

Meslek liselerine kayıtların sistem içerisindeki payı, 2003 yılından itibaren yeniden artma eğilimi göstermiştir. 2001–2002 yılında öğrencilerin % 34.5’i meslek liselerine kayıt yaptıırken, 2007-2008’de bu oran % 46.4’e kadar yükselmiştir (1996-1997’deki düzeyine hala ulaşamamıştır). Bu artışta halkın 2003 yılında iktidar olan yeni hükümetin katsayı sorununu çözeceğine olan inancı, MEB’in mesleki eğitimi özendirme çalışmaları ve 2002 yılında getirilen sınavsız geçiş gibi uygulamaların etkili olduğu düşünülmektedir (Gür ve Çelik, 2009: 14).

Bu yapısal müdahalelerin eğitim sisteminde yol açtığı sonuçlara bakıldığında, zaten sorunlu olan eğitim sisteminin bu müdahalelerle tümüyle işlevsizleştirildiği gözlenmektedir. YÖK’ün katsayı kararı sonrası mesleki öğretime yönelmede görülen azalma, genel ortaöğretimde sınıf mevcutlarının kalabalıklaşmasına ve mesleki ortaöğretimin de kapasite altında çalışmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, zaten pahalı bir eğitim türü olan mesleki eğitimde öğrenci başına yapılan harcama daha da artmıştır.

Tablo 2. Genel ve meslek liselerine yeni kayıt olan öğrenci sayıları ve toplam kayıt içerisindeki payları

	Yeni Kayıt Sayısı		Yeni Kayıt Oranı	
	Genel	Mesleki	Genel %	Mesleki %
1945–1995	386.863	287.077	57,4	42,6
1995–1996	370.465	321.922	53,5	46,5
1996–1997	337.533	329.448	50,6	49,4
1997–1998	350.730	315.613	52,6	47,4
1998–1999	366.104	309.548	54,2	45,8
1999–2000	430.014	284.471	60,2	39,8
2000–2001	502.820	264.227	65,6	34,4
2001–2002	582.307	307.211	65,5	34,5
2002–2003	597.422	320.356	65,1	34,9
2003–2004	610.461	356.265	63,1	36,9
2004–2005	593.352	380.123	61,0	39,0
2005–2006	574.572	361.372	61,4	38,6
2006–2007	556.707	402.863	58,0	42,0
2007–2008	501.211	433.752	53,6	46,4

Kaynak; Tablo 1 ve Tablo 2 (Gür ve Çelik, 2009: 13-14).

Mesleki ve Teknik Liselerin ders yükleri ile ilgili yapılan değişikliklerde ilgi çekicidir. Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 193 sayılı kararı ile Mesleki ve Teknik Liselerin ders yüklerinde değişikliğe gidilmiştir. Tablo 3'te görüldüğü gibi, yeni programla meslek liselerinin toplam ders yükü 126 yıl/saatten 140'a (%11) yükselirken Anadolu Teknik Liselerinde 214'ten 175'e (%18) düşmüştür. Diğer iki okul türünde önemli farklılık olmadığı görülmektedir. Aynı tabloda dikkat çeken önemli bir husus, toplam ders yükünde azalma olan Anadolu Meslek Lisesi ile Anadolu Teknik Liselerinde ortak ders saatlerinde görülen büyük artışlardır. Ayrıca, Anadolu Teknik ve Teknik Liselerin alan/dal derslerine ayrılan toplam sürede ciddi azalma olduğu görülmektedir. Diğer dikkat çeken nokta ise öğretim süresi artışı halde, meslek liselerinin öğrencilerin alacakları bölüm/alan derslerinin süresinde herhangi bir artış olmamasıdır. Hatta bazı okul türlerine azalma bile vardır (DPT, 2009: 24).

Tablo 3. Mesleki ve Teknik Liselerde Ders Yükünün Ders Gruplarına Göre Dağılımı

Okul Türü		Hazırlık sınıfı	Ortak dersler	Bölüm dersleri Alan/Dal ders.	Bölüm seçmeli dersleri	Seçmeli dersler	Rehberlik	Toplam
Meslek Lisesi	Yeni		54	75		7	4	140
	Eski		36	81	2	4	3	126
Teknik Lise	Yeni		60	103		3	4	170
	Eski		36	118	5	5	4	168
Anadolu Meslek Lisesi	Yeni		68	80		8	4	160
	Eski	34	45	80	4	2	3	168
Anadolu Teknik Lisesi	Yeni		74	94		3	4	175
	Eski	34	49	117	5	5	4	214

1. 4. MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE MODÜLER SİSTEM

Türkiye son yıllarda eğitim alanında izlediği politikalarla köklü değişimler yapmıştır. Bunlar zorunlu eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması, üç yıllık olan ortaöğretim kurumlarının 4 yıla çıkarılması ve mesleki teknik eğitim veren okullarda modüler eğitim sisteminin uygulanmaya geçirilmesidir.

18 Ağustos 1997 tarihinde 23084 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4306 Sayılı Kanun gereği 1997-1998 öğretim yılından itibaren ülke genelinde beş yıllık zorunlu eğitimden sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitime geçilmiştir (Resmi Gazete, 1997).

Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması kapsamında; Talim ve Terbiye Kurulunun 07 Haziran 2005 tarih ve 184 sayılı kararı ile üç yıllık genel ve mesleki teknik liselerin eğitim ve öğretim süresi 2005-2006 öğretim yılından itibaren 9. sınıftan başlamak üzere kademeli olarak 4 yıla çıkarılmıştır (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2005).

Türkiye kalkınma planlarında hedef koyduğu ortaöğretimin mesleki eğitim ağırlıklı olması için sürekli olarak arayışlarını sürdürmektedir. Bu doğrultuda projeler hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu projelerin en önemlisi Avrupa Komisyonu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan bir anlaşmadan doğan Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesidir. MEGEP' in amacı mesleki ve teknik eğitimi ülkenin sosyo ekonomik gereksinimlerine ve yaşam boyu öğrenme ilkelerine uygun hale getirilmesine yardımcı olmaktır. Bu proje kapsamında işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde meslekî ve teknik eğitimde modüler yapıda öğretim programları geliştirilerek 2004-2005 öğretim yılından itibaren pilot okullarda uygulamaya konulmuştur. 2006-2007 öğretim yılında modüler eğitim sisteminin tüm mesleki ve teknik eğitim veren okullarda uygulanmasına başlanmıştır.

Modüler öğretim programları uygulamaya konulduktan sonra mesleki ve teknik eğitim sistemi değişmiştir. Modüler öğretim programları 4 yıllık olarak tasarlanmıştır. 9. sınıf programı tüm genel, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında ortak olarak okutulur. 9. sınıfın sonunda öğrenci ilgi duyduğu alanı belirleyerek 10. sınıfta bu alanda eğitim-öğretimini sürdürmektedir.

Ağırlıklı olarak 10. ve 11. sınıfta alanda yer alan tüm dallara yönelik ortak yeterlikleri kazandıran dersler verilmektedir. Diplomaya götüren meslekî yeterlikleri içeren dersler 12. sınıfta yer almaktadır. Öğrenciler; yerel, bölgesel ve sektörel ihtiyaçlar, okulun donanımı, öğretmen durumu ve fizikî kapasitesi ile sahip oldukları yeterlikleri de dikkate alarak 10. sınıfın sonunda meslek/dal seçimini yaparlar. Öğrenciler mesleklerin bölgesel istihdam olanaklarını alan ve dal seçimlerinde dikkate almalıdır. Bu durum modüler eğitim sisteminin, bölgesel ihtiyaçlara göre modül programları oluşturulabileceğini göstermektedir. Konuyla ilgili olarak modüler öğretimin tanıtıldığı uygulama kılavuzunda modüler programların sektör beklentilerinin, değişen koşulların ve mesleklerin gelişiminin program yapısına yansıtılabileceği ve gerektiğinde, 11. ve 12. sınıfta mesleğe özgü dersler, modüller ve modül içerikleri değiştirilip geliştirilebileceği ifade edilmektedir. Bu değişikliklerin, program koordinatörü, değişim önderi, öğretmen, zümre öğretmenleri ve sektörden

meslek elemanları ile iş birliği içinde yapılacağı ve yapılan bu çalışmanın bilgi için Bakanlığın ilgili birimine gönderilmesi gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2006).

Modüler öğretim programını tamamlayarak mezun olan bir öğrenci alan diplomasını alarak yüksek öğrenime devam edebilecek ya da iş hayatına atılabilecektir. Mezun olan öğrenci öğrenimi sırasında seçtiği meslekte/dalda kazandığı yeterliklerin karşılığında sertifika da almaya hak kazanır. Ayrıca öğretim programının herhangi bir yılında herhangi bir nedenle ayrılan öğrenciye kazandığı yeterlikler sertifika programlarında değerlendirilir ve sertifika verilir.

Modüler eğitim programları çerçevesinde mesleki ve teknik eğitim alanları olarak 42 alan belirlenmiştir (MEB, 2006). Bu alanlar/dallar belirlenirken UNESCO tarafından geliştirilen ve birçok AB ülkesinde kabul gören; "International Standard Classification Of Education (ISCED 97)- Uluslararası Eğitim Standardı Sınıflandırması" kullanılmıştır. Modüler program geliştirme, modül yazımı, uygulama, izleme ve pilot okullara yönelik çalışmalarda Sosyal Ortaklar (TOBB, TÜSİAD, TESK, TİSK, TÜRK-İŞ, DİSK, HAK-İŞ, MEKSA, vb.) her aşamada sürekli proje ekipleri ile iş birliği içinde yer almıştır (MEB, 2006).

Modüler programın uygulanmasını bir örnekle açıklamamız gerekirse, EML'de 2005-2006 eğitim öğretim döneminde 9. sınıfa kayıt yaptıran bir öğrenci, eğitim öğretim dönemi sonunda ilgi duyduğu alanın bu okulda olması durumunda 10. sınıfta bu alanda eğitim öğretime başlar. Bu öğrencinin Makine Teknolojisi Alanını seçtiğini kabul edersek, 10. sınıfın sonunda Bilgisayar Destekli Endüstriyel Modelleme, Bilgisayar Destekli Makine Ressamlığı, Bilgisayarlı Makine İmalatı, Endüstriyel Kalıp, Mermer İşleme ve Makine Bakım Onarım dallarından birisine bölgesel ve sektörel ihtiyaçlar, okulun donanımı, öğretmen ve fizikî kapasitesi ile öğrencinin de mesleki yeterlikleri de dikkate alınarak devam eder. Öğrenci 9 ve 10 sınıflarda ortak dersler ile alan ortak derslerini, 11 ve 12. sınıflarda ise mesleklere/dallara özel derslerini öncelikli olarak öğrenir. Öğrenciye alanda bulunan tüm dallara yönelik ortak yeterlikleri kazandıran dersler ağırlıklı olarak 10 ve 11. sınıfta; 12. sınıfta ise diploma almasını sağlayacak olan meslekî yeterlikleri içeren dersler verilir. Öğrenci programı tamamlayarak diploma almaya hak kazanır ve

yüksek öğretime devam edebilir. Öğrenciye aynı zamanda öğrenimi sırasında seçtiği dalda/meslekte kazandığı yeterliliklerin karşılığında sertifika alır. Öğrenci öğretim programının herhangi bir yılında okuldan ayrılırsa öğrencinin o zamana kadar kazandığı yeterlikler için sertifika verilmektedir.

1. 5. ÜNİVERSİTE SINAVLARI VE KATSAYI SİSTEMİ

Milli Güvenlik Kurulunun 28 Şubat 1997 tarihli olarak Refah Partisi-Doğru Yol Partisi Koalisyon Hükümetine bildirdiği bir kararla İmam Hatip Liselerinin “ihtiyaç düzeyinde tutulması” istenmiştir. ANAP-DSP-DTP Koalisyon Hükümeti 18.8.1997 tarihli kanunla ilköğretimi kesintisiz olarak 8 yıla çıkararak, ortaokul düzeyindeki tüm meslek okulları kaldırılmıştır. 1999 tarihli YÖK kararıyla mesleki ve teknik okul mezunlarının kendi alanları dışında başka alanlara yönelmelerini önlemek üzere katsayı düzenlemesine gidilmiştir (Akyüz, 2009; 373).

1999 yılına kadar mesleki ve teknik ortaöğretim ile genel ortaöğretim öğrencileri ÖSS'ye eşit şartlarda girmektedir. Üniversite giriş sınavında 1999 yılında yapılan değişiklikle katsayı sistemi getirilmiş, öğrenci kendi alanı dışında tercih yaptığı ortaöğretim başarı puanı 0,5 yerine 0,2 ile çarpılması esas alınmıştır. Bunun sonucunda zaten yükseköğretim sınavlarında dezavantajlı durumdaki mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencileri bu uygulama ile daha da mağdur olmuşlardır. Bunun sonucunda sonraki yıllarda mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenci sayılarında azalma olmuştur.

Yükseköğretim Kurulu Üyesi Erdoğan ÖZNAL yaptığı incelemede ÖSS'de uygulanan düşük katsayı nedeniyle meslek liselerine gelen öğrenci sayılarında azalma olmadığını aksine azalma bir yana makul sayılabilecek artışlar olduğunu belirtmektedir. Öznal incelemesinde ortaöğretimdeki öğrencilerin %65'i genel ortaöğretimde, %35'i ise mesleki ve teknik ortaöğretimde olduğunu, bu oranların yıllardır bu şekilde olup, meslek lisesi mezunlarına düşük katsayı uygulamasından sonra azalmış olmadığını, 1970'li yıllardan beri bu sayı ve oranların hemen hemen aynı olduğunu söylemekte, genel lise ile meslek liselerine aynı katsayıların

uygulandığı yıllardan beri bu oranların aynı olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca Öznal, 2000-2001, 2001-2002 ve 2002-2003 öğretim yıllarında mesleki ve teknik ortaöğretimde her yıl % 4'lük artışlar olduğunu ileri sürmektedir (Öznal, 2006).

Oysaki 1969-1970 öğretim yılından 1989-1990 öğretim yılına kadar oranların birbirine yakın olarak geldiği, 1997-1998 öğretim yılında ortaöğretimde meslek lisesi öğrencilerinin oranının % 45 olduğu, daha sonraki 1998-1999 öğretim yılından itibaren bu oranın azalarak 2002-2003 öğretim yılında 12 puanlık düşüş göstererek % 33 olduğu görülmektedir. 2001 yılında mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencilerine meslek yüksek okullarına sınavsız geçiş hakkı verilmesinin etkileri 2003-2004 öğretim yılından itibaren görülmeye başlanmış fakat fazla bir artış olmamıştır. 2005-2006 öğretim yılında ortaöğretimdeki öğrencilerin % 36'sı mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencisidir. 2000-2001 ile 2002-2003 öğretim yıllarında mesleki teknik ortaöğretimde öğrenci sayısının arttığı doğrudur. 2000-2001 öğretim yılında mesleki ve teknik ortaöğretimde 875.238 öğrenci varken bu sayı % 12,5 artış göstererek 985.575'e çıkmıştır. Aynı dönemde 2000-2001 öğretim yılında 1.487.415 olan öğrenci sayısı % 37 artarak 2.038.027'ye ulaşmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken mesleki ve teknik ortaöğretimde % 12,5 artış olurken, genel ortaöğretimdeki artışın % 37 olarak mesleki ve teknik ortaöğretimin üç katı oranında artmasıdır.

2. BÖLÜM. MESLEK SEÇİMİ

2. 1. MESLEK KAVRAMI

Eğitimin toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal yönden planlanan pek çok açık ve gizli işlevi vardır. Ekonomik işlevlerinden biri de istenen sayı ve nitelikte işgücü yetiştirmektir (Konuk, 2003: 267). İlgi ve istekleri doğrultusunda eğitim sistemi içinde yer alan bireylere gerekli bilgi ve beceri kazandırılması, meslek sahibi olmalarının sağlanarak topluma hizmet vermesi hedeflenmektedir.

Sanayileşme ve kentleşme ile birlikte toplumsal alanda yürütülmekte olan işlerde uzmanlaşma eğilimi ortaya çıkmıştır. Toplu yaşamın gerektirdiği belli işlerde uzmanlaşma “Meslek” kavramını doğurmuştur. Meslek; insanın bilgi ve becerileri doğrultusunda öğrenme yolu veya ustalıkla kazandığı ve bir ödül ya da kazanç karşılığı yaptığı faaliyetler toplamı olarak tanımlanabilir (Telman, 2000: 23).

Kısaca başkalarının yararına mal ve hizmet üretme faaliyetlerinin meslek olarak tanımlanabileceğini ileri süren Kuzgun, bu faaliyetlerin amacı doğrultusunda gerçekleşip gerçekleşmediğinin denetlenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Faaliyetlerin gerçekleşme biçimleri, yöntemleri, yaptırımları vb. yasalarla belirlenmiştir. Bu nedenle mal ve hizmet üretimi için yapılan her faaliyet meslek olarak tanınmamakta ancak yasayla çerçevesi belirlenen faaliyetler meslek olarak kabul edilmektedir. Bu durumda Meslek, insanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkiler bütünüdür (Kuzgun, 2004: 3).

Marshall mesleği, emek piyasalarının büyümesinin bir sonucu olarak ev eksenli işlerden ayrılan iktisadi bir rol olarak tanımlanmakta ve mesleki rollerin sanayi kuruluşunun, resmi kurumların ya da sosyo-ekonomik yapının içindeki daha geniş iktisadi iş bölümünün bir parçasını oluşturduğunu ileri sürmektedir Marshall, 1999: 491).

Türkçe’de iş kavramı hem mesleki bilgi ve becerinin uygulanma alanı hem de görevler anlamında kullanılmaktadır. İş, her şeyden önce düzenli olarak yapılan bir üretkenliktir. Bu üretkenlik karşılığında bir ücret alınıyorsa, yapılan iş meslek niteliği kazanır. İşsiz olma ile mesleksiz olma kavramları da birbirinden farklıdır. Örneğin, bir kişi kendi hesabına veya başkası adına çiçek yetiştirmeye başlarsa, bu kişi iş edinmiş olur fakat meslek edinmiş olmaz. Tıp doktoru olan bir kişi bir hastanede yöneticilik yaparsa, bu kişinin mesleği doktorluk, yaptığı iş ise yöneticiliktir (Telman, 2000: 23-24).

İnsanın yaptığı her faaliyet iş olarak değerlendirilebilir. Örneğin boş zamanları değerlendirmek üzere yapılan faaliyetler de iş olarak değerlendirilebilir. Oysa meslekte süreklilik esastır. Geçici olarak yapılan bir faaliyet iş olabilir, fakat meslek olamaz. Nitekim boş zamanı değerlendirmek için çiçek yetiştirmek bir iştir. Kişi çiçekleri para kazanmak amacı ile yetiştiriyorsa burada süreklilik söz konusudur ve yapılan iş mesleki bir faaliyettir (Telman, 2000: 24).

2. 2. MESLEK SEÇİMİ VE ÖNEMİ

2. 2. 1. Meslek Seçimi

Bireylerin belirli bir yaştan sonra ilgi ve yeteneklerine uygun olarak meslek seçimi yapmaları beklenir. Meslek seçiminde ve bir mesleğe yönelmede çeşitli faktörler öne çıkmaktadır. Bu faktörlerin içinde en önemlileri aile ve çevre etkisidir. Meslek seçimi bireyin sonraki yaşamında başarılı, mutlu olmasını, kendisini gerçekleştirmesini etkileyecek en önemli olaylardan biridir. Bu nedenle mesleğe yönelmede mesleklerin çeşitli yönleriyle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Meslek bireyin yaşamının büyük bir kısmını işgal eder ve insan yaşamının yaklaşık %70’i işyerinde geçmektedir. Meslek sayısının fazla olması, karar aşamasındaki gençleri oldukça zorlamaktadır. Maslow’un “İhtiyaçlar Hiyerarşisi” teorisine göre ihtiyaçlar basitten karmaşığa doğru; fizyolojik, güvenlik, ait olma ve

sosyal ihtiyaçlar, saygı ve statü, kendini gerçekleştirme ve doyum olarak beş kategoride incelenmektedir. Bu sıralamaya göre en üst aşamada yer alan kendini gerçekleştirme ve doyum aşamasına ulaşılabilmesi için seçilen mesleğın gerektirdiği bedensel, duygusal ve kişisel özelliklere sahip olunması gerekmektedir (Telman, 2000: 26).

Meslek seçimi bireyin girmek istediği mesleği diğerlerinden ayırarak tercih ettiği mesleğe girmek için çaba göstermesi olarak tanımlanır. Bireyin önemli gelişim aşamalarından birisi de mesleğini seçmesidir. Bir kimsenin herhangi bir konuda doğru bir seçme işlemini yapabilmesi, ya da başka bir deyişle sağlıklı karar verebilmesi için, her şeyden önce, ne istediğini ve bunu elde edebilmek için ne gibi olanaklara sahip olduğunu bilmesi gerekir. Bu aşamada çeşitli seçenekleri göz önünde bulundurarak her birinin isteklerine ve koşullarına ne derece uygun olduğunu değerlendirerek karar verilmelidir (Kuzgun, 2000: 5).

Meslek seçimi ve bir mesleğe girme, genel olarak bireyin biyolojik ve psikolojik gelişimi ile yakından ilintilidir. Bireyin bilgisi, görgüsü arttıķa yeni ilgi alanları geliştirebilir. Bazı ilgi alanlarında tecrübe kazandıkça, gözlem imkânı geliştikçe kendi ilgi alanı olgunlaşabilir.

2. 2. 2. Meslek Seçiminin nemi

Meslek seçimi kişinin tüm yaşamını etkileyen en önemli tercih olmaktadır. Sanayi devriminden önce toplumda aile ekonomik birim işlevi gördüğünden aile bireyleri gleri ve yetenekleri oranında üretim sürecine katılırlar. Bu dönemde aile hem üretim hem de eğitim birimi olarak çocuğu hayata ve mesleğe hazırlardı. Ayrıca seçilecek meslek çeşidinin fazla olmaması, aile mesleğinden farklı bir meslek seçme imkânı mümkün değildi (Kuzgun, 2000: 6).

Sanayileşme sonrası mesleklerin sayısının artış göstermesi, meslek seçme aşamasındaki bireyin işini güçleştirmiştir. Bireyin tüm yaşamını etkileyecek kararı gençlik çağında vermek durumunda olması, yanılma endişesini de beraberinde

getirmektedir (Telman, 2000: 26). Bu nedenle meslek tercih aşamasında destek alınması, uzman görüşlerine başvurulması gerekmektedir.

Kişinin yetenek ve ilgisine uygun bir meslek seçmemesi durumunda kendini geliştirmesi ve yaratıcı olması beklenemez. Böyle bir durumda ilgi ve motivasyon kaybı olacağından başarılı olma şansı azalır (Telman, 2000: 28). Meslek sahibi olunmasında bireylerin, ilgileri, ihtiyaçları, bireysel yetenekleri önemli rol oynadığından bireyin tam anlamıyla tanınması ve ona göre yönlendirme ya da bilgilendirme yapılması gerekir.

Ülkemizde okulların sınıf mevcutlarının yüksek olması, müfredatın uygun olmayışı, rehberlik hizmetlerinin henüz yeterli düzeyde olmayışı öğrencilerin meslek tercihlerinin doğru yapılmasını güçleştirmektedir.

Aldığı meslek eğitiminden farklı alanlarda çalışmak durumunda kalan bireyler, gerek eğitim harcamaları gerekse insan kaynaklarının yanlış kullanılmasının sonucu olarak ülkede kaynak israfı yaratılmasına yol açmaktadır (Telman, 2000: 33). Bu nedenle meslek seçimine önem verilmesi, bu alanda yeni düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir.

2. 2. 3. Meslek Seçme Sürecinin Başlıca Aşamaları

Meslek sahibi olmak isteyen birey çeşitli seçenekler arasından tercih yapmakta ve birçok faktörün etkisinde kalarak belirli aşamalardan geçmektedir. Kuzgun'a göre meslek seçimini etkileyen faktörler dört madde de sıralanmıştır;

Heves (umu): Mesleki heves, daima bir kimsenin çalışmak istediği ya da girmeyi düşündüğü mesleğin düzeyini ifade eder. Bir kimsenin girmeye özendiği meslek, onun ilerleme isteğinin göstergesidir. Meslek gelişiminde umu, gerçek hayattaki sınırlamaları dikkate almaksızın, bireyin arzu ve isteklerini yansıtır. Küçük çocukların ifade ettikleri meslek adları bir hevesten öteye gitmez, çünkü çocuk yetenek, mali olanaklar gibi gerekliliklerin henüz farkında değildir (Kuzgun, 2000: 5).

Meslek tercihi: Meslekler, gerektirdikleri nitelikler ve sağladıkları olanaklar bakımından belli zamanlarda bireylere değişik derecelerde çekici veya itici gelebilir.

Bir kimsenin belli bir anda tercih ettiği meslekler, o bireye o anda en yüksek düzeyde olumlu özelliklere sahip görünen yani çekici gelen mesleklerdir. Meslek ilgi ve yeteneklerine uygun oluşu nedeni ile kişiye çekici gelebildiği gibi, sağladığı toplumsal saygınlık ve kazanç gibi faktörler nedeni ile de çekici gelebilir (Kuzgun, 2000: 5).

Meslek seçimi: Bireyin tercih ettiği yani girmek istediği meslekler arasından biride karar kılması ve buna hazırlanmak için çaba göstermesi meslek seçimi olarak adlandırılmaktadır. Bu durumda meslek seçimi, beğenilen mesleklerden birine karar kılmaktır. Bireyin yaşamına böylesine çok yönlü etkileri olan meslek seçimi, bireysel açıdan olduğu kadar, toplumsal açıdan da son derece önemlidir (Kuzgun, 2000: 5).

Mesleğe bağlanma: Bir kimse bir meslekle ilgili bir işe girer ve o işin gereklerini yerine getirmeye başlarsa mesleğe bağlanma gerçekleşmiş olur. Bazı hallerde girilen meslek başlangıçta seçilen meslek olmayabilir. Kişi meslek eğitiminde başarısız olursa ilk seçimi gerçekleştirebilir (Kuzgun, 2000: 5).

Öğrenim seçimi, meslek seçimi ve eş seçimi, hayatın üç önemli kararıdır. Bu üç karar, bireyin hayat tarzını ve bütün hayatının akışını temelden etkileyen kararlardır.

Genel olarak 15–18 yaşlar arasını kapsayan lise yılları, gencin kendisi ve meslekler hakkında oluşturduğu algılara dayanarak, bilgileri değerlendirerek eşleştirmeye; birbirine uydurarak geleceğe ilişkin mesleki kararını oluşturmaya çalıştığı bir dönemdir. Ancak lise dönemi, gerek gencin fiziksel ve psikolojik gelişimi açısından, gerekse mesleki gelişim süreci açısından oldukça sancılı ve karmaşık bir dönemdir. Çünkü genç, ergenlik döneminin değişimlerini ve uyumunu yaşarken, kimliğini kişiliğini bulma krizi içindedir. Bu kriz doğal olarak mesleki kararlar almasında da bir takım güçlükler yaratır (Yeşilyaprak, 2006: 230).

Bu dönemde bireyin mesleğe yönelik iyi bir rehberlik hizmeti alması gerekmektedir. Okulların rehberlik merkezlerinin geliştirilmesi, bireyin bu aşamasında yardımcı olunacak donanıma ulaştırılmalıdır. Aksi takdirde ülkemizin

kaynak israfı devam edecek, meslek tatmininden yoksun bireyler yetişmeye devam edecektir.

2. 3. MESLEĞE YÖNELTME

Mesleğe yöneltme, bireyi yeteneklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına en çok uyan mesleği bularak, bu mesleğe bireyi yöneltmesi ile ilgili yapılan faaliyetlerdir. Mesleğe yönelmenin amacı meslek faaliyeti konusunda iş piyasaları, aile durumunu göz önünde bulundurarak çocuğun beceri ve yeteneklerine en uygun şekilde yetişmesine yardımcı olmaktır (Ergunalp, 1982: 78).

Bireyin ilgi alanları, ihtiyaçları, yetenekleri bir takım testler, gözlem, mülakat gibi teknikler kullanılarak tespit edilir. Aynı zamanda aile bireyleriyle, arkadaş çevresiyle, okul çevresi ve öğretmenleriyle konuşularak toplanan bilgiler değerlendirilir. Bu çalışmalar sonunda bireyin ilgi alanı ve yetenekleriyle ilgili kanaat oluşturularak en uygun meslek bireye iletilerek, mesleğe yöneltme çalışması gerçekleştirilir.

2. 4. MESLEK SEÇİMİNE ETKİ EDEN SOSYAL FAKTÖRLER

Yapılan araştırmalara göre birey, mesleki gelişim süreci içerisinde içinde yaşadığı sosyal çevreden etkilenmektedir. Kısaca sosyal çevre olarak ifade edilen bu çevrenin içinde, ailesi, okul ve arkadaş çevresi ile diğer çevreler vardır. Ayrıca bireyin kişilik özellikleri de meslek seçiminde etkilidir. Bu durumda bireyin mesleki gelişim süreci ve meslek tercihi sırasında rol oynayan faktörler şöyle sıralanabilir; bireyin kişiliği, aile etkisi, okul ve eğitim süreci ve yetiştiği sosyal çevre.

2. 4. 1. Kişilik Özellikleri

Bireyin gerek fizik yapısı gerekse diğer özellikleri meslek seçiminde önem kazanmaktadır. Bireyler farklı konulara ilgi duyarlar ve ilgi duydukları alanda

kendilerini yetiştirmek isterler. Bireyin belirli alana ilgi duyması yeterli olmaz aynı zamanda o alan için yeteneğinin de olması gerekir.

Yetenek, herhangi bir davranışın öğrenilmesinde, sahip olunan gizilgücün çevre ile etkileşim sonunda geliştirilmiş ve yeni öğrenmelere hazır hale getirilmiş kısmını ifade eden bir kavramdır (Kuzgun, 2000: 25).

Sorumluluk, risk alma, kendine güven gibi psikososyal özellikler meslek seçiminde ve sürdürülmesinde etkin rol oynarlar. Örneğin, kişilik yapısına göre ve sosyal yaşamından dolayı agresif, nörotik yapıya sahip bir kişinin polislik, öğretmenlik gibi mesleklerde başarılı olması beklenemez, kişilik yapıları bazı mesleklerle uyum göstermeyebilir (Telman, 2000: 39).

Mesleğin seçilmesinde ve sürdürülmesinde kişilik özelliklerinin görüldüğü gibi önemli etkileri bulunmaktadır. Bu alanlarda çeşitli çalışmalar yapılarak bireyin kişilik özellikleri tespit edilebilmekte ve buna uygun mesleklere yöneltme çalışmaları yapılmaktadır.

2. 4. 2. Aile Etkisi

Bireyin, okul başarısında, mesleğe yönelme faaliyetlerinde istenilen düzeye gelebilmesinde, ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ile birlikte demografik yapısının oldukça etkili olduğu kabul edilmektedir.

Sanayileşme, küreselleşme süreçleriyle birlikte aile yapıları değişmiş, köy ve kent arasında sosyal hareketlilik ivme kazanmıştır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, ulaşım hizmetlerindeki gelişmeler, köy ile kent arasındaki mesafeyi daraltmıştır.

Toplumsal değişimin yanında ekonomik gelişmeler meslek çeşitliliğini ortaya çıkarmıştır. Kalifiye meslekler alanında yoğun değişimler görülmüş, bu değişimler sanayileşme hareketleri ile desteklenmiştir.

Yaşanan bu gelişmeler ışığında ailede, örgün ve mesleki eğitim önem kazanmıştır. Ekonomik durumlarının izin verdiği ölçüde aileler bu değişime uyum göstermek zorunda kalmıştır.

Eğitim yoluyla mesleki hareketlilik elde edilebilmesi eğitime olan ilgiyi arttırmıştır. Aileler maddi imkânları doğrultusunda özellikle erkek çocuklarının eğitim yoluyla meslek edinmeleri için her türlü çabayı göstermektedirler. Ancak ailelerin yapısıyla ilgili faktörler meslek seçiminde oldukça etkili olmaktadır.

Ailenin eğitim düzeyi, bireyin okul seçiminde, seçilen mesleki okul tercihinde ve mesleki gelişim sürecinde etkilidir. Ebeveyn geçmişteki kendi başarısızlıklarını, hayal kırıklıklarını ya da yapmak isteyip yapamadığı şeyleri tazmin etme amacıyla, bireyleri bilinçsiz bir şekilde başarı göstermeye ve bireylerin ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini hiçe sayarak bir mesleğe zorladıkları görülmektedir.

Ailenin ekonomik düzeyi yine bireyin meslek seçimini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ekonomik düzeyi yüksek ailelerde bireyin ilgi ve yetenekleri ön planda tutulmaktadır. Ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde bireyin kısa zamanda meslek sahibi olması arzulanmaktadır.

Çocuğun anne-baba mesleği ile okuldaki başarısı arasında önemli bir ilişki kurulabilir, şöyle ki; ebeveyn mesleği vasıfsız, el işine dayanan ve düşük kazanç getiren bir faaliyet olduğu takdirde çocuğun entelektüel bakımdan aile çevresinden faydalı etkiler alma imkânı azalmaktadır. Bir de okul masrafları aile tarafından ödenememekte, yetişkin çocuğun kazancından vazgeçilmemekte, evin kalabalığı evde çalışmayı da engellemekte, kötü beslenme de zihinsel gelişmelerini yavaşlatmaktadır (Bilgiseven,1992: 110).

Ailenin demografik yapısı da mesleğe yönelme de etkili olmaktadır. Ailedeki çocuk sayısı, her aile bireyinin eşit şansa sahip olmasını engellemektedir.

Aile mesleği bireyin meslek seçiminde önemli faktör olmaktadır. Özellikle kırsal kesimlerde ve okul hayatına devam edemeyen bireyler aile mesleğini devam ettirmek durumunda kalmaktadırlar.

Ülkemizde ebeveynlerin çocuklarını kişilik yapılarını dikkate almadan, statüsü yüksek, yüksek ücreti olan, kendi meslekleri yönünde ve çevrede popüler olan mesleklere yönlendirmek istedikleri gözlenmektedir (Telman, 2000: 36).

Özetle, bireyin meslek seçiminde aile etkisi önemli faktör olarak öne çıkmaktadır.

2. 4. 3. Okul ve Çevresi

Okul, bireyin eğitim aldığı örgün bir kurum aynı zamanda sosyalleşme sürecini sürdürdüğü bir ortamdır. Bu özellikleri nedeniyle okul ortamı bireyin gelişiminde aileden sonra en önemli kurumdur. Okullar bireyleri hayata en iyi şekilde hazırlamayı hedefler ve bu yönde yapılandırılmışlardır.

Öncelikle okul fiziki şartlar bakımından iyi düzenlenmelidir. Sınıf mevcutları, teknik donanım, eğitimci sayıları uygun olmalıdır. Okul binasının eğitime elverişli olması, sınıfların eğitim seviyesine uygun olarak düzenlenmesi, araç-gereç ve teknik donanımının yeterli olması eğitim kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Mesleki yönlendirme açısından okulun fiziki yapı ve imkanlarının yeterli ve öğrenciler tarafından kullanılabilir nitelikte olması önem taşımaktadır. Laboratuvar, atölye gibi imkanların bulunması, öğrencilerin bu sahalara ilgisini ve bu yöndeki becerilerini arttıracak teknik konularla ilgili mesleklere yönelmeye motive edecektir. Buna karşılık sosyal konuları işlemeye yönelik kütüphane ve görsel, işitsel teknik imkanların olduğu sosyal faaliyetlerin yoğun olduğu okullarda öğrencilerin daha çok sosyal nitelikli mesleklere yönelmesi ihtimalini arttırmaktadır.

Okul, müfredat programlarının niteliği, sınıf içi uygulamaları, okul içi sosyal ve kültürel faaliyetleri ile bütünleştirici işlevi sayesinde öğrencinin sosyalleşmesine uygun ortam hazırlamış olur. Bu ortamda toplumun değerleri yanında farklı sosyo-kültürel yapıdan gelen diğer bireylerle sosyalleşme imkânı bulur. Bu süreçte birey kendisini tanıma, keşfetme, ilgi ve yeteneklerini geliştirebilir.

Çocuk okulda aldığı eğitimle ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe yönlenebilir. Burada okulun niteliği önem kazanmaktadır. Okul türü (genel-meslek) ile okulların kamu veya özel kurum olması öğrencilerin mesleki yönlendirilmelerinde önemli rol oynamaktadır.

Öğretmenlerin niteliği, öğrencilere yaklaşımı yine mesleğe yönelme konusunda etkili faktörler arasında yer almaktadır.

Okulun bulunduğu sosyal çevre de yine öğrencilerin gelişiminde etkilidir.

2. 4. 4. İçinde Bulunduğu Diğer Çevreler

Sosyalleşme sürecinde aile ve okul çevresinden sonra iş-meslek çevresi ile içinde yaşadığı sosyo-kültürel çevre gelmektedir. Bireyin mesleğe yönelmesinde bu çevrenin de etkisi bulunmaktadır.

Meslek seçiminde dikkat edilmesi gereken unsur ilgi ve yetenekler olmasına rağmen, çevrenin oluşturduğu birçok olumlu ya da olumsuz koşullar nedeni ile bu gerçeğin farkında bile olunamamaktadır. Ailenin yerleşim yeri, refah seviyesi aile bireylerinin meslek seçmelerine önemli derece de etki etmektedir.

Çevredeki ekonomik faaliyet alanları çocuklara erken yaşlarda bu faaliyetlerle ilgili meslekleri tanıma imkanı vermektedir. Örneğin sanayi sektörünün hakim olduğu sanayi bölgelerinde sanayi ile ilgili mesleklerin; hizmet sektörünün hakim olduğu yerlerde hizmet ile ilgili mesleklerin; tarım sektörünün hakim olduğu yerlerde tarımla ilgili mesleklerin benimsenmesi sosyolojik bir gerçektir.

Toplumsal tüm kesimlerinde maddi getirisi yüksek olan meslekler tercih edilmektedir. Günümüzde ekonomik getirisi yüksek olan meslekler tercih nedeni olarak kabul edilmektedir (Bilgiseven,1992: 114). Tüketime olan ilginin artması, tüketim araçlarının yaygınlaşması yüksek gelir elde etmeyi de teşvik etmektedir.

Kitle iletişim araçlarının (gazete, radyo, televizyon, vb.) tüm yaşamımızı kapsadığı 21. Yüzyıl dünyasında, meslek seçimlerinde de etkisi görülmektedir. Çağımızın mesleği olarak nitelenen bilgisayar mühendisliği günümüz öğrencilerinin en çok olmak istedikleri meslekler kategorisinde yerini almış görünmektedir. Okullarda kurulan bilgi teknolojisi sınıflarının ve kitle iletişim araçlarının etkileriyle, öğrenciler ilgi duydukları bu mesleği diğerlerine göre daha çekici görmektedirler.

Kitle iletişim araçlarının sosyalleşme üzerindeki etkisi mesleki yönlendirme üzerinde de etkilidir. Kitle iletişim araçlarının öne çıkardığı meslekler gençlerin ilgisini çekmekte ve bu mesleklere yönelmektedirler.

Dini inançlar ve tutumlarda mesleğe yönelmede etkin rol oynamaktadır. Kız çocuklarının alacakları eğitim seviyesi, hangi meslekleri yapabilecekleri büyük ölçüde aileler tarafından belirlenmektedir. Bazı aileler, milli ekonomimiz için son derece önemli branşlarda yetiştirebilecekleri kızlarını, orta öğrenimden sonra eğitimlerine devam etmelerini engelleyebilmektedirler. Liselerde de yetenek ve ilgilerine göre değil, daha çok kız öğrencilerin yoğunlukta olduğu liselere veya bölümlere yönlendirilmesinde azımsanmayacak derecede etkili olduğu görülmüştür. Yine yüksek öğrenimlerinde kız çocuklarının yapabileceği uygun mesleklere (öğretmen) yönlendirildiği gözlenmektedir.

3. BÖLÜM. ARAŞTIRMANIN AMACI VE MODELİ

3. 1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, niteliklerinin sürekli geliştirilmesi ve yenilenmesi Türk eğitim sisteminin en önemli sorunlarından biridir. Bu süreçte temel eğitimini bitiren nüfusun iş hayatına ve üniversiteye hazırlanma aşamasını ortaöğretim kurumları üstlenmiştir. Bu ortaöğretim kurumlarından meslek liselerine ayrıca ülke ekonomisinin ve sanayisinin ihtiyaç duyduğu ara insan gücünü yetiştirmek görevi verilmiştir.

Ülkemizin dünyadaki gelişmelere ve bilgi toplumuna uyum sağlayabilmesi, uluslararası rekabet gücünü geliştirebilmesi, işsizlikle mücadele edebilmesi ve sosyal refah düzeyini yükseltebilmesi için, işgücü piyasasının talep ettiği nitelikte ve nicelikte insan gücü yetiştirecek eğitim sistemi büyük önem arz etmektedir.

Bir ülkenin ekonomi ve sanayisinin gelişimi için mesleki ve teknik eğitim bu derece önemli iken ülkemiz ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitim ile ilgili koymuş olduğu hedeflere ulaşamamıştır.

Türkiye’de hazırlanan kalkınma planlarında “ ekonominin gereksindiği nitelikli ara insan gücünün yetiştirilmesinde mesleki teknik eğitime öncelik verilmesi” temel ilke olmuştur. İşveren dünyasının temsilcileri de benzer düşüncelere sahiptirler. Kıt kaynaklarla kalkınma hedefine yönelen Türkiye’nin Avrupa pazarına girerken işgücü stratejik bir üretim girdisi olarak değerlendirilmektedir. Pahalı bir eğitim olan mesleki ve teknik eğitimde ortaöğretim seviyesinde Türkiye olarak istenilen hedefe ulaşamamasının ülke açısından olumsuz sonuçları vardır.

Bir ülkenin ekonomisinin ve teknolojisinin gelişebilmesi o ülkenin sahip olabileceği nitelikli insan gücüne (beşeri sermaye) bağlıdır. Ülkelerinin eğitim sistemlerinin amacı da bu doğrultuda gençlerini günümüz ekonomisi ve teknolojisinin gereklerini karşılayabilecek, gelişimleri alıp uygulayabilecek nitelikli bireyler olarak yetiştirmek olmalıdır. Bireyin, ekonomik güce dönüşecek bilgiyle donatılması, tarihin her döneminde uluslar için hayati önem taşımıştır.

Anadolu Meslek Liseleri diğer meslek liselerinden farklı olarak sınavla öğrenci kabul etmektedir. Bu nedenle diğer meslek liselerine göre öğrenci kalitesi yüksektir. Bu okulları tercih eden öğrencilerin yükseköğrenim eğilimlerinin de diğer meslek liselerine göre yüksek olduğu kabul edilmektedir. Bu okullardan mezun olan öğrencilerin deneyimlerini, bilgilerini geliştirebilecekleri yükseköğrenime devam etmek istemeleri olağan ve olması gereken bir süreçtir. Ancak 1997 yılında yapılan düzenlemeyle yükseköğrenime geçişleri kısıtlanmıştır.

On yılı aşkın süredir devam eden bu kısıtlamaya rağmen Anadolu Meslek Liselerini tercih eden öğrencilerin bu okulları seçme nedenleriyle gelecek beklentileri araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu araştırmada, ilköğretimden mezun olarak sınavla öğrenci kabul eden Anadolu Meslek Liselerini tercih eden öğrencilerin bu okulları tercih etmelerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi ve gelecek beklentilerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Yükseköğrenim imkânları kısıtlanan bu okulları tercih eden öğrencilerin yükseköğrenim eğilimlerini ve bunları etkileyen faktörleri tespit ederek eğitim sistemindeki sorunların analiz, değerlendirmesini yapmaktır.

3. 2. HİPOTEZLER

Anadolu Meslek Lisesini tercih eden öğrenciler daha erken yaşlarda bir mesleğe yönlendirilmektedir. Bu nedenle Meslek Liselerini tercih nedenleri zaman içinde değişmekte, yükseköğrenim ilgileri artmaktadır. Konunun bilimsel yöntemle tespit edilmesi eğitim sisteminin sorunlarından birinin çözümüne katkı sağlayabilecektir.

- Cinsiyet Meslek Lisesi tercihinde belirleyici bir faktör olmaktadır.
- Anadolu Meslek Lisesi öğrencileri ailelerin yönlendirmesiyle bu okulları tercih etmektedirler.

- Öğrencilerin bu okulları tercih etmelerinde sosyo-ekonomik düzeyleri etkili olmaktadır.
- Öğrencilerin yükseköğrenim eğilimleri son sınıfa doğru değişmektedir.
- Öğrencilerin meslek tercihleri son sınıfta şekillenmeye başlamakta önce tercih edilen meslek değişebilmektedir.

3. 3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tezde yöntem olarak, mevcut literatüre dayalı olarak kuramsal kısım, Meslek Liselerinin tarihsel süreci, Türk Eğitim Sistemi ve ÖSS süreçleri ayrıntılı bir biçimde gözlem ve araştırmaya dayalı olarak incelenecektir.

Araştırmanın evrenini Anadolu Meslek Lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Anadolu Meslek Liselerine sınavla ve tercih ederek kaydolan öğrenciler araştırma kapsamında değerlendirilmiştir.

Tez Anadolu Meslek Lisesi son sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Araştırma Konya İl Merkezindeki beş Anadolu Meslek Lisesi son sınıf öğrencileriyle sınırlı tutulacaktır. Araştırmanın örneklemini olarak Konya İl merkezindeki, Anadolu Teknik Meslek Lisesi, Anadolu Sağlık Meslek Lisesi, Anadolu Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi, Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi seçilmiştir.

Seçilen Anadolu Meslek Liseleri son sınıf öğrencilerine uygulanacak anket formu ile veriler toplanacaktır. Toplanan veriler SPSS For Windows paket programı yardımıyla analiz edilecektir.

Araştırma örnekleminin seçiminde, kaba gözlemlerimizle alanla ilgili bilgilerimiz etkili olmuştur. Örneklem olarak Konya İli Merkez ilçesinden 5 Anadolu Meslek Lisesinin son sınıf öğrencileri seçilmiştir. Okullara uygulanan anketlerin 314'ü değerlendirilmiştir.

3. 4. ARAŞTIRMANIN TEKNİĞİ

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS paket programından yararlanılarak frekans dağılım analizi ile kikare testinden faydalanılmıştır. Yapılan kikare testlerinde, $p<0,05$, $p<0,01$ ve $p<0,001$ değerleri ölçü alınmıştır.

3. 5. KONYA İLİ

3. 5. 1. Coğrafi Durumu

Konya ili Anadolu Yarımadası'nın ortasında bulunan İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde, 36041' ve 39016' kuzey enlemleri ile 31014' ve 34026' doğu boylamları arasında yer alır. Yüzölçümü 38257 km² (göller hariç)'dir. Bu alanı ile Türkiye'nin en büyük yüzölçümüne sahip olan ilidir. Ortalama yükseltisi 1016 m'dir.

İdari yönden, kuzeyden Ankara, batıdan Isparta, Afyonkarahisar, Eskişehir, güneyden, İçel, Karaman, Antalya, doğudan, Niğde, Aksaray illeri ile çevrilidir.

Konya ili, doğal açıdan kuzeyinde Haymana platosu, kuzeydoğuda Cihanbeyli Platosu ve Tuz Gölü'ne, batısında Beyşehir Gölü'ne ve Akşehir Gölü'ne, güneyinde Sultan Dağları'ndan başlayan Karaman ilinin güneyine kadar devam eden, Toros yayının iç yamaçları önünde bir fay hattı boyunca oluşmuş volkanik dağlara, doğusunda ise Obruk platosuna kadar uzanır.

Konya ilinde en fazla alana sahip yeryüzü şekli ova ve platolardır. Ovaların tabanlarında yer alan çukur kısımlarında kapalı havzalar oluşmuştur. Yükselti az yer tutar, genellikle ilin güneyinde toplanmıştır. Ovalar, platolarla birbirinden ayrılmıştır. Platolar akarsular tarafından fazla derin parçalanmamıştır. Açık havza kısımları da vardır.

3. 5. 2. Ekonomik Yapı

İl nüfusunun büyük bir kısmı, geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlamakta olup, iktisaden faal nüfusunun % 62,4'ü tarım sektöründe, %9,1'i sanayi sektöründe, %3,8'i inşaat sektöründe, %24,6'sı hizmet sektöründe çalışmaktadır.

3. 5. 3. Tarihi ve Kültürel Değerleri

Anadolu Selçukluları Devrinde Konya

Konya'da Türk-İslâm döneminden önce yapılan eserlerin günümüze ulaşmadığı söylenir. Yapılan kazılar neticesinde Hitit, Roma ve Bizans kalıntıları bulunmakla beraber, Konya'da ayakta kalan eserler Türk dönemine aittir. Bu eserlerin başında Konya'nın sembolü sayılan Mevlânâ Müzesi gelir. Mimar Bedrettin Tebrizî tarafından yapılan ve Kubbe-î Hadra (En Yeşil Kubbe) denilen 16 dilimli bu muhteşem eser firuze çinilerle kaplıdır ve bugünkü görüntüsüne Cumhuriyet döneminde kavuşturulmuştur.

Alaeddin Camisi, Sahip Ata Külliyesi, Karatay Medresesi, İnce Minareli Medrese, Sırçalı Medrese Selçuklu dönemi eserlerindendir. Selçuklu ve Beylikler dönemine ait pek çok cami, hamam, çeşme, köprü, tekke, kervansaray, hastane, su yolu ve diğer altyapı kuruluşlarına sahip bulunan Konya'da Osmanlı dönemine ait eserlerin en tanınmışısı ise Sultan Selim ve Aziziye Camii'leridir.

Konya'nın 1071 Malazgirt savaşından sonra Selçuklu Türklerinin eline geçmesiyle (1076-1080) kurulan Anadolu Selçukluları Devletinin Başkentliği (1096-1277) döneminde Kültür ve Sanatta altın çağını yaşar. Devrin ünlü Bilginleri, Filozofları, Şairleri, Mutasavvıfları, Hoca, Musikişinas ve diğer sanatkarlarını bağrında toplamıştır. Bahaeddin Veled, Mevlâna Celaleddin başta olmak üzere Kadı Burhaneddin, Kadı Sıraceddin, Sadreddin Konevi, Şahabeddin Sühreverdi gibi bilginler, Muhyiddin Arabî gibi mutasavvıflar Konya'da yerleşmişler, verdikleri eserlerle şehri bir kültür merkezi haline getirmişlerdir. Bilhassa Hz. Mevlâna fikir ve

felsefesi ile insanlığı aydınlatmış Mesnevi, Divan-ı Kebir gibi eserleri ile de bu etki halen devam etmektedir.

Yine Nasreddin Hoca da güldüren ve düşündüren fıkraları ile Konya'nın kültür ve sosyal hayatının gelişmesinde asırlardır devam eden bir bilge kişidir.

Selçuklular dönemi Konya'sında Kütüphaneler açılmış, bu dönemde Tarih, Edebiyat, Felsefe, Sanat, Tıp, Kozmoğrafya, Hukuk ve Din alanında büyük tarihi ve kültürel atılımlar yapılmış, buna bağlı olarak Medreseler, Camiiler, Kütüphaneler, türbeler, çeşmeler, kaleler, hanlar, hamamlar, çarşı ve bedestenler, köprüler, saraylar yapılmıştır.

Karamanoğulları Devrinde Konya

Konya da Karamanoğulları (1277) devrinde de bilim ve kültür alanındaki gelişmeler devam etmiş, Ulu Arif Çelebi ve oğulları Adil ve Alim Çelebiler ile Ahmet Eflâkî ve Sarı Yakup gibi bilgin ve Mutasavvıflar yetişmiştir.

Bu dönemin kültürel eserleri; Ali Gav Zaviye ve Türbesi, Kadı Mürsel Zaviye ve Türbesi, Ebu İshak Kazeruni Zaviyesi, Hasbey Dar-ül Huffazı, Meram Hasbey Mescidi, Şeyh Osman Rûmi Türbesi, Ali Efendi Muallimhanesi, Nasuh Bey Dar-ül Huffaz, Turgutoğulları Türbesi, Kalenderhane Türbesi, Tursunoğlu Camii ve Türbesi, Burhaneddin Fakih Türbesi, Siyavuş Veli Türbesi'dir.

Osmanlılar Devrinde Konya

Konya, 1467 yılında Osmanlı sınırlarındadır. Doğu seferlerine çıkan Osmanlı Sultanlarından Yavuz Sultan Selim, Kanunî Sultan Süleyman ve II.Murat'ın uğrak yeridir. İlim, kültür ve sanat hareketleri kesintisiz devam eder. Ünlü şairler, bilginler, tarihçi ve filozofların toplandığı merkez halindedir. Bu dönemde de mimarî yönden; Camiiler, Çeşmeler, Medreseler v.s eserler meydana getirilir.

Bu dönemin kültürel eserleri, Selimiye Camii, Yusufaga Kitaplığı, Piri Mehmet Paşa Camii, Şerafettin Camii, Kapu Camii, Hacı Fettah Camii, Nakiboğlu ve Aziziye

Camiileri, Şeyh Halili Türbesi ile Mevlâna Külliyesi dönemin mimarî eserlerinden bazılarıdır.

Konya 12. Yüzyılın ilk yarısında Sultan Alaeddin Keykûbat (1219,1236) devri ve sonrasında, Dünyanın ilim ve san'at merkezi özelliğini kazanmıştır. Türk-İslam Dünyası'nın her tarafından gelen bilim ve san'at adamları Konya'da toplanmışlardır.

Bahaeddin Veled, Muhyiddin Arabî, ve Mevlânâ Celaleddin Rûmî, Sadreddin Konevî, Şemsî Tebrizî, Kadı Burhaneddin, Kadı Siraceddin, Urmemi gibi bilgin, mutasavvıf ve filozoflar kıymetli eserlerini Konya'da hazırlayarak, dünyaya ışık tutmuşlardır. "Konya'nın Altın Çağı" denilebilecek bu özelliği, 12. yüzyıl ortalarına kadar devam etmiştir.

Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra İtalyanlar, Antalya ve çevresinden başka Konya'yı da işgal ettiler. Ekonomik çıkar sağlamak ve sömürge olarak kullanmak amacıyla olan İtalyan askerleriyle silahlı mücadele yapılmamıştır. Akşehir'e kadar gelerek devriye görevi üstlenen İtalyan askerleri Konya kent merkezinde kayda değer bir faaliyette bulunmamışlardır. Batı Cephesi'nde Yunanlılar'a karşı İnönü Savaşlarını kazandığımız günlerde İtilaf Devletleriyle anlaşmazlığa düşen İtalya, işgalden vazgeçerek 12 Mart 1920'de Türkiye'den ayrılmaya başlamıştır. 20 Mart 1920'de Konya, işgalden tamamıyla kurtulmuştur.

3. 5. 4. Eğitim Durumu

İlk ve orta öğretim

İl genelinde, toplam 1.194 okulda 402.810 öğrenci ve 18.223 öğretmen ile eğitim öğretim faaliyetleri sürdürülmektedir. İlde okur-yazar oranı % 91 olup, % 90 olan Türkiye ortalamasının üzerindedir. (2007 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre)

İl genelinde;

31 bağımsız anaokulu

959 ilköğretime bağlı ana sınıf

953 ilköğretim okulu

210 lise ve dengi okul, bulunmaktadır.

Bu okullarda;

Okul öncesi eğitim: 19.457

İlköğretim: 295.586

Ortaöğretim: 87.767

olmak üzere toplam 402.810 öğrenci öğrenim görmektedir.

Resmi ve özel okullarımızda toplam 18.223 öğretmenin; 12.705'i ilköğretim okullarında, 610'u okul öncesi eğitimde, 4.908'i ortaöğretim okullarında görev yapmaktadır.

İlköğretim okullarında 23 öğrenciye 1 öğretmen (Türkiye ortalaması 26), lise ve dengi okullarda 16 öğrenciye 1 öğretmen (Türkiye ortalaması 16) düşmektedir.

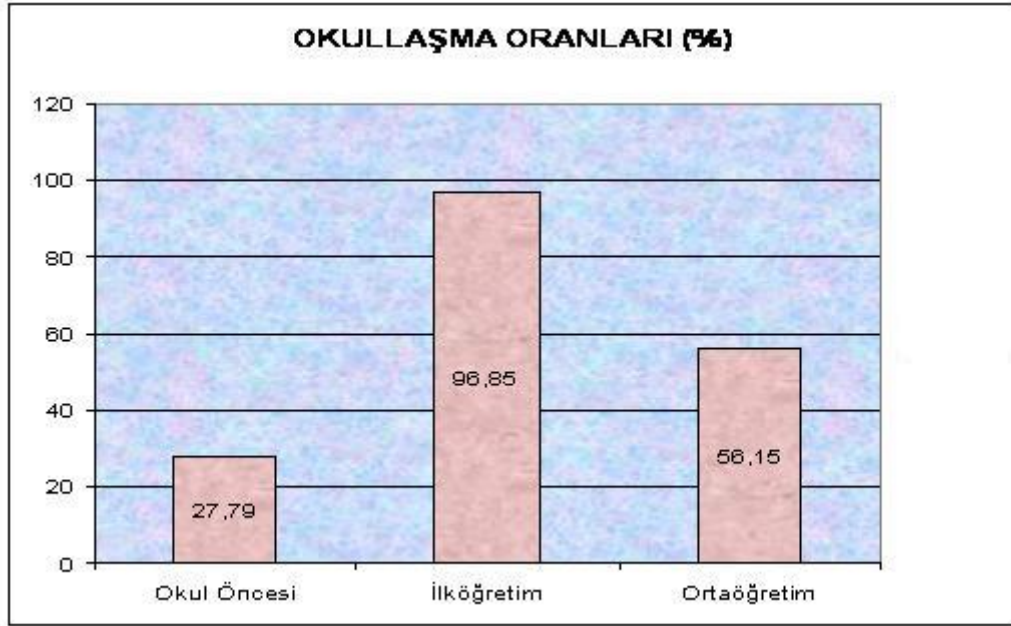
Taşımalı eğitimde 2008 – 2009 öğretim yılında 185 merkez okula, 761 okuldan 16.110 öğrenci taşınması yapılmaktadır.

İlköğretim okullarında bulunan derslik sayısı 10.215 ortaöğretim okullarında bulunan derslik sayısı 3.035'dir.

İlköğretim okullarında derslik başına 29 öğrenci düşmektedir. (Türkiye ortalaması:37), ortaöğretim okullarında derslik başına 28 öğrenci düşmektedir. (Türkiye ortalaması 25) ilköğretim okullarındaki öğrencilerin % 77'si şehirlerde, % 23'ü köylerde, lise ve dengi okullardaki öğrencilerin % 94'ü şehirlerde, % 6'si köylerde eğitim öğretim görmektedir.

Eğitime % 100 destek kampanyası kapsamında ilin okul ihtiyaının karşılanması için çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda Konya genelinde toplam 1.397 derslikten oluşan 104 okulun yapılması için hayırseverlerimizle işbirliğine gidilmiştir. Bu çalışmalara ilişkin durum aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 4. Konya İli Okullaşma Oranları

4. BÖLÜM. ALAN VERİLERİNİN ANALİZİ

Tablo 5. Okullar

	Frekans	Yüzde %
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	58	18,5
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	59	18,8
Anadolu İmam Hatip Lisesi	92	29,3
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	57	18,2
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	48	15,3
Toplam	314	100

Anket, Konya kent merkezinde bulunan 5 farklı Anadolu meslek lisesinin son sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Anadolu İmam Hatip Lisesinin öğrenci sayısı fazla olduğundan örneklem seçilmiş, diğer okullar da son sınıf öğrencilerinin tamamına anket uygulanmıştır. Anket uygulanan okullar ve öğrenci sayıları tabloda görülmektedir.

Anadolu İmam Hatip Lisesi aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi diğer meslek okullarına göre öğrenci mevcudu yönünden oldukça yüksektir. Bu okulların tercih edilmesinde meslek sahibi olmanın dışında ailelerin çocuklarını ahlaken koruma istekleri ön plana çıkmaktadır. Aynı zamanda aileler dini ve ahlaki yönden de çocuklarının eğitimi hedeflemektedirler.

Tablo 6. Okulların 2009 Yılı Yüksek Öğrenime Yerleşme Sonuçları

Okullar	Sınavla	Sınavsız	Başvuran
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	3	57	83
	3,6%	68,7%	
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	12	14	48
	25,0%	29,2%	
Anadolu İmam Hatip Lisesi	154	32	244
	63,1%	13,1%	
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	5	84	99
	5,1%	84,9%	
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	8	19	37
	21,6%	51,4%	

ÖSYM yerleşme sonuçlarına göre, okulların yükseköğrenim başarısı tabloda görülmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri Yükseköğrenime sınavla yerleşmede diğer okullara göre oldukça başarılıdır. Anadolu Ticaret Meslek Lisesi ve Atatürk Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin sınavsız yerleşme ile kendi meslekleriyle ilgili ön lisans programlarını tercih ettikleri görülmektedir.

Bu tablo da görüldüğü gibi Anadolu İmam Hatip Lisesi diğer meslek liselerinden ayrılmaktadır. Sınavsız geçiş gibi bazı imkânlarla rağmen yükseköğrenim konusunda getirilen bazı engeller meslek liselerine talebi azaltmıştır. Yükseköğrenim önemli bir motivasyon aracından yoksun bırakılan bu okulların başarı oranları da düşmüştür.

İmam Hatip Lisesinin tercih edilmesinde meslek dışındaki tercihlerinde etkin olması, özellikle kız öğrenci mevcutlarının artmasına yol açmıştır. Yükseköğrenime girme hedeflendiğinden okul başarıları da yükselmektedir.

4.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Tablo 7. Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde %
Kız	172	54,8
Erkek	142	45,2
Toplam	314	100

Ankete katılan öğrenciler içinde kız öğrencilerin oranı yüksektir.

Tablo 8. Okullar ve Cinsiyet

Okullar	Kız	Erkek	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	43	15	58
	74,10%	25,90%	100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	18	41	59
	30,50%	69,50%	100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	74	18	92
	80,40%	19,60%	100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	29	28	57
	50,90%	49,10%	100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	8	40	48
	16,70%	83,30%	100,0%
Toplam	172	142	314
	54,80%	45,20%	100,0%

Cinsiyet, meslek okullarını tercih etmede belirleyici bir faktör olmaktadır. Sağlık Meslek Lisesinde kızların, Teknik lisede ise erkeklerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu okulların meslek yapısına uygun olarak bu oranlar doğaldır.

Anadolu İmam Hatip Lisesindeki erkek öğrencilerin azalması katsayı uygulamasına bağlanabilir. Erkek çocuklarının mutlaka meslek sahibi olmalarını isteyen aileler öncelikle çocuklarını diğer okullara yönlendirmektedirler.

Tablo 9. Yaş Dağılımı

	Frekans	Yüzde %
16,00	5	1,6
17,00	85	27,1
18,00	192	61,1
19,00	23	7,3
20,00	9	2,9
Toplam	314	100

Ankete katılan öğrencilerin yaş aralığının 17-18 yaş olduğu, çeşitli nedenlerle yıl kaybı olan öğrencilerin sayısı da dikkat çekmektedir.

Tablo 10. Doğum Yerleri

	Frekans	Yüzde %
Konya-Merkez (Selçuklu, Meram, Karatay)	203	64,6
Konya'nın ilçe, kasaba, köyü	68	21,7
Başka bir il merkezi	24	7,6
Başka bir ilin-ilçe, kasaba, köyü	13	4,1
Diğer	6	1,9
Toplam	314	100

Öğrencilerin doğum yerlerine bakıldığında kent merkezi doğumlu olanların oranı %72,2'dir. Meslek liselerini tercih edenler içinde %25'8'i kırsal kesim doğumludur.

Tablo 11. Göç Yılları

	Frekans	Yüzde %
1-5 yıl	12	3,8
6-10 yıl	20	6,4
11-15 yıl	14	4,5
16-20 yıl	24	7,6
21 yıl ve üstü	10	3,2
Konya doğumlu	234	74,5
Toplam	314	100

Konya kent merkezine göç edenlerin geliş yıllarına bakıldığında, 20 yıldır düzenli bir göç aldığı ifade edilebilir. Gelişen ya da gelişmekte olan iller içinde yer alan Konya istihdam imkânı sunmaktadır. Tablodan da görüldüğü gibi her yıl düzenli olarak göç almaktadır.

İl merkezi doğumlu öğrencilerin oranının (%74,5) yüksekliği dikkat çekmektedir. Meslek lisesine kent doğumlu öğrencilerin ilgi göstermesi ilk bakışta bu okulların öğrenci profillerinin değiştiği izlenimi vermektedir.

4. 2. AİLE YAPISI VE İKAMET YERLERİ

Tablo 12. Aile İkamet Yerleri

	Frekans	Yüzde %
Konya-Merkez (Selçuklu, Meram, Karatay)	296	94,3
Konya- ilçe	10	3,2
Konya-köy	5	1,6
Diğer	3	1,0
Toplam	314	100

Geçmişte Meslek Liseleri daha çok kırsal kesimden öğrenci alır, öğrenciler aile yanında, ev tutarak, yurttaki kalarak vb. ikamet etme yoluna giderlerdi. Meslek okullarının ilçelere de açılması, il merkezlerindeki yoğunlaşmayı azaltmıştır. Tabloda görüldüğü gibi öğrencilerin büyük çoğunluğunun il merkezinde ikamet ettikleri anlaşılmaktadır. Diğer öğrencilerin ise il merkezine yakın kırsal kesimden geldikleri söylenebilir.

Tablo 13. Kendi İkamet Yerleri

	Frekans	Yüzde %
Yurtta	5	1,6
Akraba yanında	5	1,6
Diğer	2	,6
Ailemle kalıyorum	302	96,2
Toplam	314	100

Ailesiyle birlikte ikamet edemeyen öğrenciler, yurttta, akraba yanında ve kiralık evde kalmaktadırlar. İkamet yerleri ile ilgili bu iki tablodan meslek lisesi öğrencilerinin profilinin değiştiği söylenebilir. Ancak kırsal kesimden göçle gelen ailelerin çocuklarının bu okulları tercih ettiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Tablo 14. Kardeş Sayısı

	Frekans	Yüzde %
Kardeşim yok	8	2,5
1,00	4	1,3
2,00	68	21,7
3,00	138	43,9
4,00	72	22,9
5,00	24	7,6
Toplam	314	100

Ailelerin çocuk sayısında 3 çocuk öne çıkmaktadır. 4 ve daha fazla çocuk sahibi olan ailelerin oranı da yüksektir. Bu oranlar Türkiye ortalamasının üzerinde olsa da Konya ili oranlarını yansıtmaktadır.

Tablo 15. Kardeşlerinizden meslek lisesine giden var mı?

	Frekans	Yüzde %
Evet	105	33,4
Hayır	209	66,6
Toplam	314	100

Ailelerin büyük oranda çocuklarından birini meslek lisesine gönderme eğiliminde oldukları, bu tercihlerinde iş ve meslek kaygısının ağır bastığı düşünülebilir.

Tablo 16. Aynı çatı altında kaç kişi yaşıyorsunuz?

	Frekans	Yüzde %
2,00	3	1,0
3,00	36	11,5
4,00	83	26,4
5,00	113	36,0
6,00	50	15,9
7,00	29	9,2
Toplam	314	100

Çocuk sayısına bağlı olarak hane büyüklüğü 5 kişi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Tablo 17. Evinizde Anne Baba dışında aile büyükleri var mı?

	Frekans	Yüzde %
Evet	43	13,7
Hayır	271	86,3
Toplam	314	100

Tablo 18. Anne babanın dışında büyükleriniz

	Frekans	Yüzde %
Babanne	16	5,1
Anneanne	6	1,9
Dede	15	4,8
Dede ve babanne	4	1,3
Diğer	2	,6
Çekirdek aile	271	86,3
Toplam	314	100

Aile büyüklüğüne ve yapısına bakıldığında çocuk sayısı fazla olsa da çekirdek aile yapısının hakim olduğu söylenebilir. %13,7 oranında geniş aile yapısının da görüldüğü, aile büyükleriyle birlikte oturulduğu görülmektedir.

Tablo 19. Oturduğunuz ev

	Frekans	Yüzde %
Kira	76	24,2
Kendi evimiz	223	71,0
Lojman	9	2,9
Diğer	6	1,9
Toplam	314	100

Ailelerin %71'i ev sahibidir.

4. 3. EBEVEYNLERİN ÖĞRENİM VE MESLEK DURUMLARI

Tablo 20. Ebeveyn öğrenim durumları (Anne)

	Frekans	Yüzde %
Okur Yazar değil	10	3,2
İlkokul	197	62,7
Ortaokul (ilköğretim)	54	17,2
Lise ve dengi	43	13,7
Yüksekokul (2 yıllık MYO)	2	,6
Üniversite ve üstü	8	2,5
Toplam	314	100

Ailede annenin öğrenim durumu tabloda da görüldüğü gibi ilkokul düzeyindedir. Okur-yazar olmayanların oranı yükseköğrenim mezunu olanların üzerindedir.

Tablo 21. Ebeveyn öğrenim durumları (Baba)

	Frekans	Yüzde %
Okur Yazar değil	2	,6
İlkokul	107	34,1
Ortaokul (ilköğretim)	41	13,1
Lise ve dengi	82	26,1
Yüksekokul (2 yıllık MYO)	32	10,2
Üniversite ve üstü	50	15,9
Toplam	314	100

Babaların öğrenim düzeyleri ise oldukça dengeli ve yükseköğrenim mezunlarının oranları da yüksektir.

Tablo 22. Ebeveyn Mesleği (Anne)

	Frekans	Yüzde %
Memur	4	1,3
İşçi	9	2,9
Esnaf	4	1,3
Öğretmen	2	,6
İşadamı, Girişimci	1	,3
Dr., Avukat, Mimar, vb.	2	,6
Çiftçi	1	,3
Ev hanımı	286	91,1
İşsiz	1	,3
Diğer	4	1,3
Toplam	314	100

Annelerin genelde bir mesleğe sahip olarak çalışmadıkları, ev hanımı olarak hayatlarını sürdürdükleri görülmektedir.

Tablo 23. Ebeveyn Mesleği (Baba)

	Frekans	Yüzde %
Memur	53	16,9
İşçi	103	32,8
Esnaf	69	22,0
Subay, Kaptan, vb.	5	1,6
Öğretmen	14	4,5
İşadamı, Girişimci	6	1,9
Dr., Avukat, Mimar, vb.	6	1,9
Çiftçi	6	1,9
İşsiz	12	3,8
Diğer	40	12,7
Toplam	314	100

Ailede çalışan kişi olarak babaların mesleklerinde işçiler %32,8'le öne çıkmaktadır. Takip eden meslekler ise esnaf %22 ve memur %16,9'dur.

4. 4. AİLENİN GELİR YAPISI

Tablo 24. Hanenize gelir getiren kişi sayısı

	Frekans	Yüzde %
1,00	253	80,6
2,00	53	16,9
3,00	6	1,9
4,00	2	,6
Toplam	314	100

Öğrenim durumları ve meslek tablosunda da görüldüğü gibi ailede çalışan kişi genelde babadır.

Tablo 25. Ailenin ortalama aylık geliri

	Frekans	Yüzde %
600 ve altı	30	9,6
601-950	57	18,2
951-1300	61	19,4
1301-1650	59	18,8
1651-2000	33	10,5
2001-2500	12	3,8
2501 ve üstü	23	7,3
Cevap vermeyenler	39	12,4
Toplam	314	100

Ailelerin gelir yapısına bakıldığında 600 ile 2000TL aralığında toplandığı, sadece %11,1 oranında 2000TL üzerinde aylık gelire sahip oldukları gözlenmektedir.

Tablo 26. Ortalama Aylık Gelir ve Okullar

Okullar	600 ve altı	601-950	951-1300	1301-1650	1651-2000	2001-2500	2501 ve üstü	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	3 5,2%	16 27,6%	17 29,3%	11 19,0%	4 6,9%	,0%	6 10,3%	58 100
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	12 20,3%	5 8,5%	10 16,9%	11 18,6%	6 10,2%	1 1,7%	2 3,4%	59 100
Anadolu İmam Hatip Lisesi	3 3,3%	6 6,5%	13 14,1%	16 17,4%	11 12,0%	7 7,6%	11 12,0%	92 100
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	10 17,5%	19 33,3%	9 15,8%	7 12,3%	7 12,3%	3 5,3%	2 3,5%	57 100,
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	2 4,2%	11 22,9%	12 25,0%	14 29,2%	5 10,4%	1 2,1%	2 4,2%	48 100
Toplam	30 9,6%	57 18,2%	61 19,4%	59 18,8%	33 10,5%	12 3,8%	23 7,3%	314 100

$$\chi^2=97,970$$

$$df=28$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Gelirle ilgili tablolardan da görüldüğü gibi meslek lisesi öğrencilerinin alt ve orta gelir tabakasından gelmektedir. Meslek okullarının yapısına uygun olarak mezun olur olmaz istihdam edilebilecek okullar tercih edilmektedir.

4. 5. OKUDUKLARI OKULU TERCİH NEDENLERİ

Tablo 27. İlköğretimi nerede okudunuz?

	Frekans	Yüzde %
Konya-Merkez (Selçuklu, Meram, Karatay)	265	84,4
Konya'nın ilçe, kasaba, köyü	15	4,8
Başka bir il merkezi	26	8,3
Başka bir ilin-ilçe, kasaba, köyü	5	1,6
Diğer	3	1,0
Toplam	314	100

Öğrencilerin %84,4'ü kent merkezindeki ilköğretim okullarında okumuşlardır. Doğum yeri ikamet yeri tablolarında kent merkezi oranı bu oranın on puan üzerindedir. Çeşitli nedenlerle başka bir il merkezinden gelenlerin oranının on puana yakın olması göçle gelenlerin oranını verdiği düşünülebilir.

Tablo 28. Okul Tercihleri

	Frekans	Yüzde %
Okuduğum okul	67	21,3
Fen Lisesi	24	7,6
Anadolu Lisesi	142	45,2
Anadolu Öğretmen Lisesi	35	11,1
Genel Lise	7	2,2
Diğer	39	12,4
Toplam	314	100

Öğrencilerin sadece %21,3'ü okudukları okulu tercih etmek istediklerini ifade etmişlerdir. En çok tercih edilmek istenen okullar arasında Anadolu Lisesi %45,2 ile öne çıkmaktadır. Fen Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi tercih edilmek istenen okullar olmasına rağmen alınan puanların yetmemesi sonucu okudukları okulu tercih etmek durumunda kalmışlardır.

Tablo 29. Okullara Göre Okul Tercihleri

Okullar	O. Okul	Fen Lisesi	A. Lisesi	A. Öğret. Lisesi	Genel Lise	Diğer	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	13 22,4%	8 13,8%	21 36,2%	14 24,1%	,0%	2 3,4%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	10 16,9%	6 10,2%	31 52,5%	4 6,8%	1 1,7%	7 11,9%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	33 35,9%	1 1,1%	39 42,4%	5 5,4%	,0%	14 15,2%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	7 12,3%	4 7,0%	26 45,6%	10 17,5%	2 3,5%	8 14,0%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	4 8,3%	5 10,4%	25 52,1%	2 4,2%	4 8,3%	8 16,7%	48 100,0%
Toplam	67 21,3%	24 7,6%	142 45,2%	35 11,1%	7 2,2%	39 12,4%	314 100,0%

$$\chi^2=60,825$$

$$df=20$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Okullar alınan puanlara göre tercih edildiğinden, Fen Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi ve Anadolu Lisesine giremeyen öğrenciler meslek okullarını tercih etmektedirler.

Fen Lisesi ve Anadolu Öğretmen Lisesini kazanamayacağını düşünen öğrenciler Anadolu Lisesini tercih etme yoluna gitmektedirler.

Tablo 30. Tercihle Etkili Olan Faktörler

	Frekans	Yüzde %
Kendi tercihim	145	46,2
Ailemin isteği	112	35,7
Arkadaş çevrem	10	3,2
Öğretmenlerim	24	7,6
Diğer	23	7,3
Toplam	314	100

Alınan puan sınırlaması yanında okudukları okulu tercih etmelerinde kendi tercihleri öne çıkmaktadır. Buna rağmen ailenin isteğinin tercihlerde önemli rolü olduğu söylenebilir.

Tablo 31. Okullara Göre Tercihle Etkili Olan Faktörler

Okullar	Kendi tercihim	Ailemin isteği	Arkadaş çevrem	Öğretm enlerim	Diğer	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	27 46,6%	28 48,3%	,0%	3 5,2%	,0%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	21 35,6%	15 25,4%	3 5,1%	9 15,3%	11 18,6%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	53 57,6%	33 35,9%	,0%	2 2,2%	4 4,3%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	22 38,6%	17 29,8%	5 8,8%	9 15,8%	4 7,0%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	22 45,8%	19 39,6%	2 4,2%	1 2,1%	4 8,3%	48 100,0%
Toplam	145 46,2%	112 35,7%	10 3,2%	24 7,6%	23 7,3%	314 100,0%

$$\chi^2=52,180$$

$$df=16$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Meslek lisesi tercihinde öğrencilerin yaklaşık yarısının kendi tercihleri olduğunu belirtmesi dikkat çekmektedir. Meslek edinme, kısa zamanda maddi gelire sahip olma isteğinin ailelerden çocukları da etkilediği söylenebilir.

Okul türlerine göre tercihlerde etkili olan faktörler arasında anlamlı bir ilişki vardır. Anadolu İmam Hatip Lisesinde kendi tercihi olduğunu ifade edenlerin oranı yüksek iken Atatürk Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin tercihinde aile isteğinin yüksekliği gözlenmektedir.

Tablo 32. Eğitimle İlgili Temel Düşünceler

	Frekans	Yüzde %
Meslek sahibi olmak	143	45,5
Faydalı biri olmak	66	21,0
Başarılı biri olmak	52	16,6
Statü elde edebilmek	34	10,8
Diğer	19	6,1
Toplam	314	100

Meslek lisesi tercihinde meslek sahibi olma isteği ön plandadır. Bu okulların öncelikle meslek sahibi olmak isteyen öğrenciler tarafından tercih edildiği gözlenmektedir.

Tablo 33. Okullara Göre Eğitimle İlgili Temel Düşünceler

Okullar	Meslek sahibi olmak	Faydalı biri olmak	Başarılı biri olmak	Statü elde edebilmek	Diğer	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	36 62,1%	7 12,1%	7 12,1%	8 13,8%	,0%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	23 39,0%	3 5,1%	18 30,5%	11 18,6%	4 6,8%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	29 31,5%	41 44,6%	7 7,6%	5 5,4%	10 10,9%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	37 64,9%	10 17,5%	7 12,3%	2 3,5%	1 1,8%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	18 37,5%	5 10,4%	13 27,1%	8 16,7%	4 8,3%	48 100,0%
Toplam	143 45,5%	66 21,0%	52 16,6%	34 10,8%	19 6,1%	314 100,0%

 $\chi^2=85,659$

df=16

Sig=0,000

P<0,001

Okul türleri ile eğitimle ilgili temel düşünceler arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Anadolu Sağlık Meslek Lisesi ile Anadolu Ticaret Meslek Lisesi öğrencilerinde meslek sahibi olmak düşüncesi daha ön planda yer alırken, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bu oranın düşüklüğü gözlenmektedir.

Tablo 34. Okulları Tercih Nedenleri

	Frekans	Yüzde %
Kısa zamanda meslek sahibi olarak hayata atılmak	50	15,9
Seçtiğim meslekle ilgili kendimi yetiştirebilmek	88	28,0
Ailemin isteğini yerine getirebilmek	41	13,1
Mesleğimle ilgili yükseköğrenim yapmadan önce kendimi hazırlayabilmek	35	11,1
Yükseköğretime girememe durumunda meslek sahibi olmak	92	29,3
Diğer	8	2,5
Toplam	314	100

Yükseköğrenim yapamama durumunda meslek sahibi olmak en önemli hedeftir. Bunun yanında seçilen meslekle ilgili kendini yetiştirebilmek isteğinin de yüksek olması okul tercihlerinin bilinçli olduğunun göstergesi olmaktadır. Kısa zamanda meslek sahibi olma isteği ise bu iki tercihin oldukça gerisinden gelmektedir.

Meslek okullarını tercihte önceliğin meslek sahibi olma isteği olduğu bu tabloda da görülmektedir.

Tablo 35. Okullara Göre Tercih Nedenleri

Okullar	Kısa	Yetişmek	Aile	Hazırlık	Meslek	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	26 44,8%	10 17,2%	8 13,8%	2 3,4%	12 20,7%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	9 15,3%	18 30,5%	2 3,4%	9 15,3%	21 35,6%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	7 7,6%	24 26,1%	19 20,7%	11 12,0%	24 26,1%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	7 12,3%	25 43,9%	3 5,3%	3 5,3%	19 33,3%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	1 2,1%	11 22,9%	9 18,8%	10 20,8%	16 33,3%	48 100,0%
Toplam	50 15,9%	88 28,0%	41 13,1%	35 11,1%	92 29,3%	314 100,0%

$$\chi^2=87,788$$

$$df=20$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Sağlık meslek lisesi kısa zamanda meslek sahibi olmak, ticaret meslek lisesi ve İmam Hatip lisesi meslekle ilgili yetişebilmek, diğer okullar da yükseköğrenime girememe durumunda meslek sahibi olmak için bu okulları tercih ettikleri gözlenmektedir.

4. 6. OKUDUKLARI OKULLARLA İLGİLİ İLK DÜŞÜNCELER

Tablo 36. Meslek ve Çalışma Koşulları Konusunda

	Frekans	Yüzde %
Evet, yeterli bilgim vardı	55	17,5
Evet, ama fazla bilgim yoktu	99	31,5
Hayır, bilgim yoktu	160	51,0
Toplam	314	100

Okulların tercih edilmesinde okul mezunlarının durumları ve çalışma koşulları hakkında sınırlı bilgiye sahip oldukları gözlenmektedir.

Tablo 37. Okullara Göre Meslek ve Çalışma Koşulları Konusunda

Okullar	Evet, yeterli bilgim vardı	Evet, ama fazla bilgim yoktu	Hayır, bilgim yoktu	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	13 22,4%	17 29,3%	28 48,3%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	12 20,3%	12 20,3%	35 59,3%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	22 23,9%	37 40,2%	33 35,9%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	3 5,3%	17 29,8%	37 64,9%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	5 10,4%	16 33,3%	27 56,3%	48 100,0%
Toplam	55 17,5%	99 31,5%	160 51,0%	314 100,0%

$$\chi^2=21,662$$

$$df=8$$

$$Sig=0,006$$

$$P<0,05$$

Okul türleri ile meslek ve çalışma koşulları arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi ve Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi öğrencilerinin “Hayır, bilgim yoktu” seçeneğinde yoğunlaşırken, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri aynı seçenekteki oranları düşüktür.

Bu durumda Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin meslek ve çalışma koşulları hakkında yeterli olmasa da bilgilerinin olduğu söylenebilir.

Tablo 38. Okulun Eğitimi Konusunda

	Frekans	Yüzde %
Evet, yeterli bilgim vardı	63	20,1
Evet, ama fazla bilgim yoktu	124	39,5
Hayır, bilgim yoktu	127	40,4
Toplam	314	100

Okulda alınacak eğitim ile ilgili de yeterince bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Önceki tablodaki sonuçlara uygun olarak okullarının verdiği eğitim ile ilgili de yeterli bilgilerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Sınav sistemiyle tercih edilen bu okulların verdiği eğitim ile edinilecek meslek ve çalışma koşulları hakkında yeterli bilgiye sahip öğrencileri almaması sistemin amacına ulaşamadığını göstermektedir.

Tablo 39. Okullara Göre Okulun Eğitimi Konusunda

Okullar	Evet, yeterli bilğim vardı	Evet, ama fazla bilğim yoktu	Hayır, bilğim yoktu	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	9 15,5%	27 46,6%	22 37,9%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	9 15,3%	24 40,7%	26 44,1%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	35 38,0%	41 44,6%	16 17,4%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	3 5,3%	21 36,8%	33 57,9%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	7 14,6%	11 22,9%	30 62,5%	48 100,0%
Toplam	63 20,1%	124 39,5%	127 40,4%	314 100,0%

$$\chi^2=50,271$$

$$df=8$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Okul türleri ile okulun eğitimi arasında da anlamlı ilişki bulunmaktadır. Buna göre, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri bilğim var seçeneğinde yoğunlaşırken, Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi öğrencileri bilğim yoktu seçeneğinde yoğunlaştıkları gözlenmektedir.

Tablo 40. Okunmak İstenen Okullar

	Frekans	Yüzde %
Okuduğum okul	102	32,5
Fen Lisesi	50	15,9
Anadolu Lisesi	87	27,7
Anadolu Öğretmen Lisesi	30	9,6
Genel Lise	19	6,1
Diğer	26	8,3
Toplam	314	100

Okudukları süre içinde tercih edilen okulla ilgili düşüncelerinde değişiklik gözlenmektedir. Kendi okudukları okulla ilgili düşüncelerin %10'luk oranda olumlu yönde değiştiği, benzer şekilde Fen Lisesi ve Genel Lise oranının yükseldiği, diğer okul tercihlerinin düştüğü görülmektedir.

Tablo 41. Okullara Göre Okunmak İstenen Okullar

Okullar	O. Okul	Fen Lisesi	A. Lisesi	A. Öğret. Lisesi	Genel Lise	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	27 46,6%	10 17,2%	10 17,2%	7 12,1%	2 3,4%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	14 23,7%	11 18,6%	13 22,0%	7 11,9%	7 11,9%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	50 54,3%	5 5,4%	24 26,1%	6 6,5%	,0%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	9 15,8%	14 24,6%	17 29,8%	10 17,5%	2 3,5%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	2 4,2%	10 20,8%	23 47,9%	,0%	8 16,7%	48 100,0%
Toplam	102 32,5%	50 15,9%	87 27,7%	30 9,6%	19 6,1%	314 100,0%

$$\chi^2=87,463$$

$$df=20$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Okulda geçirdikleri süreç içinde İmam Hatip ve Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin okudukları okulla ilgili düşüncelerinde olumlu artış olduğu gözlenmektedir.

Tablo 42. Okul Tercihlerine Göre Okunmak İstenen Okullar

Okullar	O. Okul	Fen Lisesi	A. Lisesi	A. Öğret. Lisesi	Genel Lise	Toplam
Okuduğum okul	43 64,2%	8 11,9%	7 10,4%	3 4,5%	2 3,0%	67 100,0%
Fen Lisesi	2 8,3%	20 83,3%	,0%	1 4,2%	,0%	24 100,0%
Anadolu Lisesi	37 26,1%	16 11,3%	74 52,1%	5 3,5%	7 4,9%	142 100,0%
Anadolu Öğretmen Lisesi	10 28,6%	1 2,9%	2 5,7%	18 51,4%	2 5,7%	35 100,0%
Genel Lise	1 14,3%	1 14,3%	,0%	,0%	5 71,4%	7 100,0%
Diğer	9 23,1%	4 10,3%	4 10,3%	3 7,7%	3 7,7%	39 100,0%
Toplam	102 32,5%	50 15,9%	87 27,7%	30 9,6%	19 6,1%	314 100,0%

$$\chi^2=35,453$$

$$df=25$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Yine öğrenim sürecinde okudukları okulla ilgili olum düşünce geliştirdikleri, ancak ilk gitmek istedikleri okullarla ilgili düşüncelerin daha da netleştiği görülmektedir.

4. 7. YÜKSEKÖĞRENİM KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELER

Tablo 43. Okul Tercihinde Yükseköğrenim Hedefi

	Frekans	Yüzde %
Evet	245	78,0
Hayır	34	10,8
Fikrim yok	35	11,1
Toplam	314	100

Okul tercihi yapılırken %78'inin yükseköğrenim yapmak istediği görülmektedir.

Tablo 44. Yükseköğrenim Yapma İsteği

	Frekans	Yüzde %
Evet	279	88,9
Hayır	15	4,8
Fikrim yok	20	6,4
Toplam	314	100

Yükseköğrenim yapma isteğinin süreç içinde %11 oranında yükseldiği görülmektedir.

Tablo 45. Yükseköğrenim Yapma Kararınızı Aileniz Nasıl Karşıladi?

	Frekans	Yüzde %
Önce karşı çıktılar ama şimdi destekliyorlar	8	2,5
Yükseköğrenim yapmamı hep desteklediler	259	82,5
Ailem bu konuda kararsız, tercihi bana bıraktılar	30	9,6
Ailemin karşı çıkmasına rağmen yükseköğrenim yapmak istiyorum	5	1,6
Diğer	12	3,8
Toplam	314	100

Ailelerin yükseköğrenim konusunda çocuklarını destekledikleri açıktır.

Tablo 46. Dershaneye veya Özel Kursu Devam Ediyor Musunuz?

	Frekans	Yüzde %
Evet	225	71,7
Hayır	89	28,3
Toplam	314	100

Yükseköğrenime hazırlanma konusundaki eğilim, okul tercih edilirken yükseköğrenim yapma isteğindeki oranla örtüşmektedir.

Tablo 47. Okullara Göre Dershaneye veya Özel Kursa Devam

Okullar	Evet	Hayır	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	49 84,5%	9 15,5%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	42 71,2%	17 28,8%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	73 79,3%	19 20,7%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	31 54,4%	26 45,6%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	30 62,5%	18 37,5%	48 100,0%
Toplam	225 71,7%	89 28,3%	314 100,0%

$$\chi^2=17,736$$

$$df=4$$

$$Sig=0,001$$

$$P<0,05$$

Okullara göre yükseköğrenime girmek için harcanan çaba ve emek değişkenlik göstermektedir.

Tablo 48. Yükseköğrenime Kendi Alanınızda mı Devam Etmek İstiyorsunuz?

	Frekans	Yüzde %
Evet	151	48,1
Hayır	97	30,9
Henüz karar vermedim	66	21,0
Toplam	314	100

Öğrencilerin yarıya yakını kendi alanlarında yükseköğrenim yapmak istemektedir. %31'e yakın kesim ise başka alanları tercih etmede kararlı oldukları gözlenmektedir.

Tablo 49. Yükseköğretim Konusunda Meslek Tercihleri

	Frekans	Yüzde %
Mimar	10	3,2
Mühendis	38	12,1
Teknisyen	16	5,1
Kaptan, pilot	3	1,0
Doktor	11	3,5
Avukat	14	4,5
Hakim	4	1,3
Orta ve Lise Öğretmeni	36	11,5
İlkokul Öğretmeni	11	3,5
Din Görevlisi	30	9,6
Üst kademe yönetici	21	6,7
Kamu idaresi memuru	6	1,9
Ticaret	4	1,3
Polis	19	6,1
Asker	12	3,8
Öğretim üyesi	23	7,3
Diğer	56	17,8
Toplam	314	100

Yükseköğretim konusunda tercih edilen meslekler dağılım gösterse de; okudukları alanlarla ilgili mühendislik, öğretmenlik gibi meslekler öne çıkmaktadır.

4. 8. KATSAYI SORUNLARI

Tablo 50. Katsayı Konusunda

	Frekans	Yüzde %
Evet, yeterli bilğim vardı	93	29,6
Evet, ama fazla bilğim yoktu	108	34,4
Hayır, bilğim yoktu	113	36,0
Toplam	314	100

Okul tercihinde katsayı sorununa ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 51. Okullara Göre Katsayı Konusunda

Okullar	Evet, yeterli bilğim vardı	Evet, ama fazla bilğim yoktu	Hayır, bilğim yoktu	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	23 39,7%	16 27,6%	19 32,8%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	12 20,3%	20 33,9%	27 45,8%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	41 44,6%	36 39,1%	15 16,3%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	8 14,0%	19 33,3%	30 52,6%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	9 18,8%	17 35,4%	22 45,8%	48 100,0%
Toplam	93 29,6%	108 34,4%	113 36,0%	314 100,0%

$$\chi^2=35,954$$

$$df=8$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Tablo 52. Öğrenim Sürecinde Kararınız Değişti mi?

	Frekans	Yüzde %
Evet	100	31,8
Hayır	126	40,1
Fikrim yok	70	22,3
Cevap vermeyenler	18	5,7
Toplam	314	100

Yeterince bilgi sahibi olunsaydı kararlarının büyük ölçüde değişeceği tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo 53. Okullara Göre Karar Değişikliği

Okullar	Evet	Hayır	Fikrim yok	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	14 24,1%	29 50,0%	15 25,9%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	19 32,2%	20 33,9%	12 20,3%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	20 21,7%	50 54,3%	12 13,0%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	26 45,6%	14 24,6%	17 29,8%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	21 43,8%	13 27,1%	14 29,2%	48 100,0%
Toplam	100 31,8%	126 40,1%	70 22,3%	314 100,0%

$$\chi^2=47,971$$

$$df=12$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Katsayı sorununun iyi bilinmemesinin tercihlerde rol oynadığı söylenebilir.

Tablo 54. Katsayı ile İlgili Kararların Sürekli Değişmesi

	Frekans	Yüzde %
Etkilenmiyorum, çünkü meslek tercihim belli	86	27,4
Etkileniyorum, çünkü kendi alanım dışında tercih yapmak istiyorum	116	36,9
Belirsizliğin sürmesi, meslek tercihimin netleşmemesine yol açıyor	95	30,3
Diğer	17	5,4
Toplam	314	100

Meslek tercihi konusunda kararlı olanlar dışında büyük çoğunluk katsayı konusunda alınan kararlardan doğrudan etkilenmektedirler.

Tablo 55. Katsayı Konusunda Yapılan Son Değişiklik Meslek Tercihinizi Değiştirecek mi?

	Frekans	Yüzde %
Evet	102	32,5
Hayır	161	51,3
Fikrim yok	51	16,2
Toplam	314	100

Katsayıya bağlı olarak meslek tercihleri değişebilecektir.

4. 9. OKULLARI VE MESLEKLERİYLE İLGİLİ KANAATLER

Tablo 56. Okulda Aldığınız Eğitim Mesleğe Yönelik Sizi Hazırladı mı?

	Frekans	Yüzde %
Evet	120	38,2
Hayır	50	15,9
Kısmen	134	42,7
Fikrim yok	4	1,3
Diğer	6	1,9
Toplam	314	100

Okullarda alınan eğitim %38 oranında yeterli görülse de alınan eğitimin mesleğe hazırlayamadığı gözlenmektedir.

Tablo 57. Okullara Göre Okulda Alınan Eğitim

Okullar	Evet	Hayır	Kısmen	Fikrim yok	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	43 74,1%	3 5,2%	11 19,0%	 ,0%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	32 54,2%	4 6,8%	20 33,9%	 ,0%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	23 25,0%	18 19,6%	48 52,2%	1 1,1%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	11 19,3%	12 21,1%	32 56,1%	2 3,5%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	11 22,9%	13 27,1%	23 47,9%	1 2,1%	48 100,0%
Toplam	120 38,2%	50 15,9%	134 42,7%	4 1,3%	314 100,0%

$$\chi^2=71,338$$

$$df=16$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Tablo 58. Okulunuzda Bölümünüzün İş Ve Çalışma Olanaklarına Yönelik Rehberlik Hizmeti Aldınız mı?

	Frekans	Yüzde %
Evet	73	23,2
Hayır	142	45,2
Kısmen	84	26,8
Fikrim yok	7	2,2
Diğer	8	2,5
Toplam	314	100

Mesleğe yönelik okullardaki rehberlik hizmetinin yeterli olmadığı gözlenmektedir.

Tablo 59. Okullara Göre Rehberlik Hizmeti

Okullar	Evet	Hayır	Kısmen	Fikrim yok	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	24 41,4%	14 24,1%	17 29,3%	2 3,4%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	18 30,5%	23 39,0%	15 25,4%	,0%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	19 20,7%	49 53,3%	19 20,7%	1 1,1%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	9 15,8%	29 50,9%	16 28,1%	3 5,3%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	3 6,3%	27 56,3%	17 35,4%	1 2,1%	48 100,0%
Toplam	73 23,2%	142 45,2%	84 26,8%	7 2,2%	314 100,0%

$$\chi^2=39,286$$

$$df=16$$

$$Sig=0,001$$

$$P<0,001$$

Okul türlerine göre rehberlik hizmeti arasında olumlu ilişki vardır. Atatürk Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin rehberlik hizmeti aldığı ancak Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi öğrencilerinin bu hizmeti alamadıkları gözlenmektedir.

Tablo 60. Mesleğinizi Yapmakta Kendinizi Yeterli Görüyor Musunuz?

	Frekans	Yüzde %
Evet	144	45,9
Hayır	42	13,4
Kısmen	109	34,7
Fikrim yok	11	3,5
Diğer	8	2,5
Toplam	314	100

Eğitimleri ile ilgili olumsuz görüşlere sahip olsalar da %45,9'u mesleğinde yeterli olduğunu düşünmektedir.

Tablo 61. Okullara Göre Mesleki Yeterlilik

Okullar	Evet	Hayır	Kısmen	Fikrim yok	Toplam
Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	40 69,0%	2 3,4%	15 25,9%	 ,0%	58 100,0%
Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi	38 64,4%	5 8,5%	12 20,3%	1 1,7%	59 100,0%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	30 32,6%	14 15,2%	36 39,1%	8 8,7%	92 100,0%
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	21 36,8%	14 24,6%	22 38,6%	 ,0%	57 100,0%
Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi	15 31,3%	7 14,6%	24 50,0%	2 4,2%	48 100,0%
Toplam	144 45,9%	42 13,4%	109 34,7%	11 3,5%	314 100,0%

$$\chi^2=54,923$$

$$df=16$$

$$Sig=0,000$$

$$P<0,001$$

Okul türleri ile mesleki yeterlilik konusunda anlamlı ilişki vardır. Atatürk Sağlık Meslek Lisesi ile Anadolu Turizm Otelcilik Meslek Lisesi öğrencilerinin yeterlilik seçeneğinde, Selçuklu Anadolu Teknik Lisesi öğrencilerinin ise kısmen seçeneğinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 62. Bu Okuldan Mezun Olduktan Sonra Edindiğiniz Meslek Doğrultusunda Çalışmak İstiyor Musunuz?

	Frekans	Yüzde %
Evet	177	56,4
Hayır	70	22,3
Henüz karar vermedim	67	21,3
Toplam	314	100

Önceki tabloya paralel olarak okulda edinilen meslek doğrultusunda çalışmak isteyenlerin oranı %56,4'tür. Okulları tercih nedenleri, okullar ve mesleklerle ilgili yeterli bilgi sahibi olunmadığı, mesleki yeterlilik konusundaki düşünceleri dikkate alındığında, meslek sahibi olmak isteyenlerin oranı fazla değişmemektedir. Aynı zamanda epey yüksek oranda da meslek sahibi olmayı düşünmeyenler bulunmaktadır. Bu durumda ilköğretim sonrası meslek tercihinin sağlıklı olmadığı ileri sürülebilir.

Tablo 63. Gelecekte hangi mesleği yapmak istiyorsunuz?

	Frekans	Yüzde %
Mimar	9	2,9
Mühendis	39	12,4
Teknisyen	8	2,5
Kaptan, pilot	5	1,6
Doktor	14	4,5
Avukat	13	4,1
Hakim	5	1,6
Orta ve Lise Öğretmeni	32	10,2
İlkokul Öğretmeni	14	4,5
Din Görevlisi	26	8,3
Üst kademe yönetici	23	7,3
Kamu idaresi memuru	6	1,9
Ticaret	7	2,2
Polis	24	7,6
Asker	12	3,8
Öğretim üyesi	20	6,4
Diğer	57	18,2
Toplam	314	100

Gelecekte yapılmak istenen meslekler ile önceki tabloda verilen yükseköğrenim konusunda tercih edilen meslekler arasında ciddi farklılık gözlenmemektedir.

Tablo 64. Bu Okulda Okumaktan Memnun Musunuz?

	Frekans	Yüzde %
Çok memnunum	70	22,3
Memnunum	119	37,9
Fikrim yok	31	9,9
Memnun değilim	64	20,4
Hiç memnun değilim	30	9,6
Toplam	314	100

Öğrencilerin %60,2'si okudukları okuldan memnundurlar.

Tablo 65. Memnun Olmayanların Nedenleri

	Frekans	Yüzde %
Katsayı sorunu	25	8,0
Atanma sorunu (mesleki sorunlar)	2	,6
İdealim değil	16	5,1
Müfredat sorunu	32	10,2
Öğretmen eksikliği	7	2,2
Uyum ve ulaşım sorunları	20	6,4
Hepsi	9	2,9
Cevap vermeyenler	203	64,6
Toplam	314	100

Memnun olmayanların nedenleri arasında okulların müfredatları ve katsayı sorunu öne çıkmaktadır.

Tablo 66. Okullarında Yaşadıkları Sorunlar

	Frekans	Yüzde %
Disiplin (hocaların tutumları, kılık kıyafete karışılması)	55	17,5
Seçmeli dersleri kendimiz seçelim	1	,3
Derslerin kalitesi arttırılmalı	6	1,9
Sınıflardaki gürültü ve huzursuzluk	3	1,0
Müfredatın son sınıfta yoğunlaşması	39	12,4
Stres	3	1,0
Staj, uygulama vb. eksiklikler	6	1,9
Kantin sorunları (fiyatlar, istediğimiz şeyler yok)	12	3,8
Hepsi	5	1,6
Cevap vermeyenler	184	58,6
Toplam	314	100

Bu soruya verilen cevaplar arasında; okulların disiplin uygulamaları, hocalarının tutumları ve müfredatla ilgili sorunlar en çok dile getirilen konulardır.

SONUÇ

Türkiye planlı döneme girdiği 1963'lerden beri ortaöğretimin % 35 genel ortaöğretim, % 65 mesleki ve teknik ortaöğretim ağırlıklı olması hedefini gerçekleştirememiştir. Genel ortaöğretimde kız ve erkek öğrencilerin oranları birbirine yaklaştığı halde mesleki ve teknik ortaöğretimde kız öğrenci oranları istenilen düzeye ulaşamamıştır. Mesleki ve teknik ortaöğretime istenilen sayıda öğrencinin gelememesinden dolayı meslek okulları boş kalmakta, meslek dersi öğretmenleri de zamanlarını eğitim ortamından uzak geçirmektedirler. Bu ülke kaynaklarının israfına neden olmaktadır. Genel ortaöğretimde okulların % 18'ini özel okullar oluştururken mesleki ve teknik ortaöğretimde bu oran % 1 bile olmamıştır.

Özel amacı yükseköğretime öğrenci hazırlamak olan genel liselerin bu konuda yeterli olmadığı bu okullardan mezun olan öğrencilerin büyük çoğunluğunun hiçbir meslek sahibi olmadan iş hayatına atılmaları hem birey hem de ülke için dezavantaj oluşturmaktadır. Özel amacı öğrenciyi hem yükseköğretime hazırlamak hem de mesleğe hazırlamak olan mesleki ve teknik ortaöğretim okullarının bu iki amacıda yeterince gerçekleştiremediği, meslek liselerinden mezun olanların iş dünyasının isteği nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır.

Genel liseler ve meslek liseleri istenilen nitelik de öğrenci yetiştirememektedir. Yükseköğretime öğrenci seçmede uygulanan katsayı sistemi mesleki ve teknik okullarda öğrenci sayısının azalmasına neden olmuştur. Mesleki eğitim kurumları ile işgücü piyasası arasında; eğitim-istihdam stratejilerini belirlemede eşgüdüm ve işbirliği tam olarak sağlanamadığından, eğitim-istihdam ilişkisinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulamadığı ve meslek standartlarının uygulamaya geçirilemediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle özellikle mesleki ve teknik ortaöğretimden mezun olanların iş dünyasının istediği nitelikleri taşımadığı görülmektedir. Ekonomik krizler eğitim yatırımlarına ayrılan payın azalmasına etken olurken, istihdamın daralmasına neden olduğu içinde özellikle mesleki ve teknik eğitimde öğrenci sayısının azalmasında dolaylı etkisinden söz edilebilir. Sekiz yıllık zorunlu eğitimin ortaöğretimde okullaşma

oranlarını özellikle kız öğrencilerin ortaöğretime devamını artırmıştır. Fakat İHL orta kısımlarının kapatılması bu okullarda öğrenci sayısının azalmasına neden olmuş genel olarak bakıldığında ise uygulamadan sonra mesleki ve teknik ortaöğretimi tercih eden öğrenci oranları düşmüştür. Dört yıllık ortaöğretimin ve modüler sistemin mesleki ve teknik ortaöğretime etkileri hakkında bir şey söylemek için en az dört yıl geçmesi gerekir. Fakat modüler sistemin mesleki eğitime çok olumlu katkılar yapacağı söylenebilir. Ancak bu mesleki ve teknik eğitimin ve modüler öğretim programlarının topluma çok iyi anlatılması ve tanıtılmasıyla olacaktır.

Anadolu Meslek Lisesini tercih eden öğrenciler daha erken yaşlarda bir mesleğe yönlendirilmektedir. Bu nedenle Meslek Liselerini tercih nedenleri zaman içinde değişmekte, yükseköğrenim ilgileri artmaktadır. Araştırma hipotezlerinden;

Cinsiyet Meslek Lisesi tercihinde belirleyici bir faktör olduğu doğrulanmıştır.

Anadolu Meslek Lisesi öğrencileri ailelerin yönlendirmesiyle bu okulları tercih etmektedir, hipotezi de doğrulanmakla birlikte kendi tercihleri olduğunu ifade etmeleri aile baskısının bir ölçüde hafıflediğini göstermektedir.

Öğrencilerin bu okulları tercih etmelerinde ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin etkili olduğu doğrulanmıştır. Bu okullar, kısa zamanda meslek sahibi olabilmek, yükseköğrenime girememe durumunda meslek sahibi olabilmek ve meslekle ilgili yetişebilmek gibi nedenlerle tercih edilmektedir.

Öğrencilerin yükseköğrenim eğilimleri son sınıfa doğru değişmektedir, hipotezi yüksek oranda doğrulanmamakla birlikte süreç içinde yükseköğrenime ilgilerinin arttığı gözlenmiştir.

Öğrencilerin meslek tercihleri son sınıfta şekillenmeye başlamakta önce tercih edilen meslek değişebilmektedir, hipotezi de büyük oranda doğrulanmamıştır. Meslek lisesi öğrencileri tercih ettikleri alanlar doğrultusunda yükseköğrenim tercihini belirledikleri, farklı alanlara çok fazla ilgi göstermedikleri anlaşılmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında katsayı uygulamasının etkili olduğu düşünülmelidir.

Türkiye ortaöğretimde mesleki ve teknik ortaöğretimde planlanan hedeflere ulaşamamıştır. Mesleki ve teknik ortaöğretimde kız öğrenci oranları erkeklere göre düşüktür. Mesleki ve teknik ortaöğretimde özel okul sayısı yok denecek kadar azdır. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olanların iş dünyasının istediği nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları öğrencilerini yüksek öğretime ve iş hayatına istenilen düzeyde hazırlamadığı anlaşılmaktadır. Üniversite giriş sınavında uygulanan katsayı sistemi meslek liselerinde öğrenci sayısının azalmasına neden olmuştur. Ekonomik krizler istihdamı daralttığı için mesleki ve teknik ortaöğretime olan talebi dolaylı yoldan olumsuz etkilemiştir. Sekiz yıllık zorunlu eğitim ortaöğretime devamda artışa neden olsa da bu mesleki ve teknik ortaöğretime istenilen düzeyde yansımamıştır. Meslek yüksek okullarına sınavsız geçiş uygulaması mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında öğrenci sayısının artmasını sağlamamış hatta niteliği düşürmüştür.

Mesleki ve teknik ortaöğretimde yapılan araştırmada ise öğrenciler meslek liselerini tercih etmelerinde; ÖSS'de meslek lisesi öğrencilerine bölümleri ile ilgili tercih yapmaları durumunda ek puan verilmesinin, yükseköğretim programına yerleşememe durumunda bir mesleğim olsun düşüncesinin, meslek lisesi mezunlarının meslek yüksek okullarına sınavsız geçiş hakkı tanınmasının, ailelerin çocuklarının okullarını bitirince bir meslek sahibi olmalarını düşünmeleri, kendi istekleri, elişlerine karşı ilgi ve yeteneklerinin olmasının, daha kolay iş bulabilmek, daha kısa yoldan hayata atılabilmek düşüncesinin etken olduğu görülmüştür.

Meslek liselerinin müfredatları ve eğitim kaliteleri yükseltilmeli, kalkınma planlarında hedeflenen, gelişmiş ülkelerdeki genel lise meslek lisesi oranlarına ulaşılmalıdır. Yeni düzenlenen katsayı uygulamasındaki gelişmelerin sonucu bu eğitim-öğretim döneminden itibaren gözlenebilecektir. Ancak alınan kararların sürekliliğinin sağlanması, bu okulların teşvik edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Aişe ve Ercan, Hakan (2002). *Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemi Raporu*. Ankara: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.
- Akyüz, Yahya (2009). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Althusser, Louis (1994). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Çevirenler: Yusuf Alp-Mahmut Özışık). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Altıkulaç, Tayyar (1981). Türkiye'de Din Eğitimi Semineri. *Atatürk'ün 100. Doğum Yılında Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri*. 1981. Ankara: Gelişim Matbaası.
- Aydın, Mehmet (1995). Kültür Hayatımızda İmam-Hatip Liseleri. *43. Yılında İmam-Hatip Liseleri*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Aydın, Mehmet S. (2002). Avrupa Birliği ve Din Eğitimi. *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu*. 26-27 Mayıs 2001. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Aydın, Mustafa (2000). *Kurumlar Sosyolojisi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Aydın, Mustafa (2002). *Siyasetin Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Ayhan, Halis (1995). İmam-Hatip Liselerinin Eğitim-Öğretim Sistemi ve Bu Liselerin Mevcut Sorunları. *43. Yılında İmam-Hatip Liseleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Ayhan, Halis (1999). *Türkiye'de Din Eğitimi (1920-1998)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Ayhan, Halis (2002). Anayasa'nın 24. Maddesi Işığında Din Eğitiminde Yeni Arayışlar. *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu*. 26-27 Mayıs 2001. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Bacanlı, Feride (1995). *Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baloğlu, Zekai (1990). *Türkiye'de Eğitim Sorunlar ve Değişim*. İstanbul: TÜSİAD.

- Başaran, İbrahim Ethem (1996). *Türkiye Eğitim Sistemi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Bauman, Zygmunt (1996). *Yasa Koyucular ile Yorumcular*. (Çev: Kemal Atakay). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bilgiseven, A. Kurtkan (1992). *Eğitim Sosyolojisi* (5. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Bolay, Süleyman H. ve Türköne, Mümtazer (1996). *Türk Eğitim Sistemi Alternatif Perspektif*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Cebeci, Suat (1992), İHL'nden Mezun Olanların Yönelişleri ve Sebepleri. *MEB Din Öğretimi Dergisi*, S. 32.
- Çakır, Ruşen, Bozan, İrfan ve Talu, Balkan (2004). *İmam-Hatip Liseleri Efsaneler ve Gerçekler*. İstanbul: TESEV.
- Dikmen Sabahattin (2007). *Ortaöğretimde Mesleki ve Teknik Eğitim Tercihine Etki Eden Etkenlerin Belirlenmesi (Karabük İli İçin)*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Dinçer, Nahit (1974). *1913'ten Bugüne İmam-Hatip Okulları Meselesi*. İstanbul: Yağmur Yayınları.
- DPT (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/oik589.pdf>, Erişim Tarihi: 04.03.2009
- DPT (2009). Dokuzuncu Kalkınma Planı Eğitim: Okul Öncesi, İlk ve Ortaöğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu. <http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC7A615EE3B47552FE>, Erişim Tarihi: 15.04.2010
- Ercan, Fuat (1999). 1980'lerde Eğitim Sisteminin Yeniden Yapılanması: Küreselleşme ve Neoliberal Eğitim Politikaları (Editör: Fatma Gök). *75 Yılda Eğitim*. İstanbul: Tarih Vakfı yayınları, 23-38.
- Ergunalp, Afif M. (1982). *Okul ve Meslek Seçimi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Giddens, Anthony (2000), *Sosyoloji*. (Çevirenler: Hüseyin Özel ve Cemal Güzel). Ankara: Ayraç Yayınları.

- Giddens, Anthony (2000). *Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori*, (Çeviren: Tuncay Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Gök, Fatma (1999). 75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet (Editör: Fatma Gök). *75 Yılda Eğitim*, İstanbul: Tarih Vakfı yayınları.
- Gökaçtı, Mehmet Ali (2005). *Türkiye'de Din Eğitimi ve İmam Hatipler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Göle, Nilüfer (1992). *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gündüz, Turgay (1998). Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi Ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 7, C. 7.
- Gür, Bekir S. ve Çelik, Zafer (2009). *Türkiye'de Milli Eğitim Sistemi Yapısal Sorunlar ve Öneriler*. İstanbul: SETA Vakfı Yayınları.
- Hökelekli, Hayati (1986). Ergenlik Çağı Davranışlarına Din Eğitiminin Etkisi (İmam-Hatip Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Davranışları Arasında Mukayeseli Bir Araştırma). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S: 1, C: 1, Yıl: 1.
- Kaplan, İsmail (1999). *Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaya, F. (2005). Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Demografik Yapısı ve Meslek Yüksek Okullarının Etkinliği Üzerine Bir Araştırma. *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 33, Sayı 168. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Konuk, Osman (2003). Toplum ve Eğitim. (İhsan Sezal). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi, 261-292
- Köker, Levent (1993). *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Kuzgun, Y (1982). *Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi*. Doçentlik Tezi. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. Ankara.
- Kuzgun, Yıldız (2000). *Meslek danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Mannheim, Karl (2002). *İdeoloji ve Ütopya*. (Çeviren: Mehmet Okyanus). Ankara: Epos Yayınları.
- Mardin, Şerif (1993). *Türkiye'de Din ve Siyaset (Makaleler / 3)* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Şerif (2000). *Din ve İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çevirenler: Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MEB. (2009). *Milli Eğitim Temel Kanunu*.
http://personel.meb.gov.tr/daireler/mevzuat/mevzuatlar/milli_egitim_temel_kanunu_1739.pdf, Erişim Tarihi: 21.05.2010
- Öcal, Mustafa (1995). İmam-Hatip Lisesi Mezunlarının Yüksek Öğretime Yönelişleri ve Üslendikleri Görevler. *43. Yılında İmam-Hatip Liseleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- ÖSYM (2009). Ortaöğretim Kurumlarına Göre 2009 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Sonuçları Kitabı. Ankara
http://www.osym.gov.tr/Genel/dg.ashx?DIL=1&BELGEANAH=35186&DOSYAI SIM=Izmir_Konya.pdf Erişim Tarihi: 12.04.2010
- Özkan, F. (1991). *Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Durumları ve Okulları Seçişlerinde Rol oynayan Unsurlara İlişkin Mukayeseli Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öznel, E. (2003). *İnceleme Meslek Lisesi Mezunlarına Üniversite Seçme Sınavında Uygulanan Düşük Katsayı Nedeniyle İnceleme*.
<http://www2.omu.edu.tr/images/news/liseyonerge.htm>, Erişim Tarihi: 11.05.2010.

- Reed, Howard A. (1991). Türkiye'nin Yeni İmam-Hatip Okulları. *Osmanlı Devleti ve İslamiyet*. (Çeviren: Hulusi Yavuz). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Subaşı, Necdet (2005). Teoloji Birikimimizin Modern Kaynakları. *İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim*, İstanbul: Dem Yayınları.
- Şimşek, Ali (1999). *Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması*. İstanbul: TÜSİAD.
- T.C. Yükseköğretim Kurulu (2005). *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu*, Ankara: YÖK
- Tatlıdil, Ercan (1993). *Toplum Eğitim ve Öğretmen*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- TED (2005). *Türkiye'de Üniversiteye Giriş Sistemi Araştırması Sonuç Raporu*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Telman, Cavidan (2000). *Başarıya Giden Yolda Meslek Seçimi*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tezcan, Mahmut (1996). *Eğitim Sosyolojisi* (10. Baskı), Ankara: Feryal Matbaacılık.
- Türkmen, Emine (1998). *İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları*. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Ulusoy, Ayten (2004). *Kalifiye İşgücünün Yetiştirilmesinde Eğitim Kurumu-İşletme İşbirliği: Türkiye Uygulaması*.
http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=963&id=55, Erişim Tarihi: 05.05.2010.
- Umay, Aysun (2004). Yüksek Öğrenime Öğrenci Seçme: Katsayıyı Kaç Yapalım?. *Eğitimbilim*, C. 2, S. 8.
- Yağcızeybek, Süleyman (2006). *Mesleki-Teknik Eğitimin Sorunları ve Çözüm Önerileri*. <http://zulfikar.forumup.com/about1018-zulfikar.html>, Erişim Tarihi: 20.02.2009
- Yeşilyaprak, Binnur (Editör) (2006). *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim* (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

9. Ebeveyn öğrenim durumları;	<u>Anne</u>	<u>Baba</u>
Okuma Yazar değil	1 ☐	7 ☐
İlkokul	2 ☐	8 ☐
Ortaokul (İlköğretim)	3 ☐	9 ☐
Lise ve Dengi	4 ☐	10 ☐
Yüksekokul	5 ☐	11 ☐
Üniversite ve üstü	6 ☐	12 ☐
10. Ebeveyn Mesleği;	<u>Anne</u>	<u>Baba</u>
Memur	1 ☐	12 ☐
İşçi	2 ☐	13 ☐
Esnaf	3 ☐	14 ☐
Subay, Kaptan, vb.	4 ☐	15 ☐
Öğretmen	5 ☐	16 ☐
İşadamı, Girişimci	6 ☐	17 ☐
Dr., Avukat, Mimar, vb.	7 ☐	18 ☐
Çiftçi	8 ☐	19 ☐
Ev Hanımı	9 ☐	
İşsiz	10 ☐	20 ☐
Diğer	11 ☐	21 ☐

11. Aynı çatı altında kaç kişi yaşıyorsunuz?

12. Evinizde Anne Baba dışında aile büyükleri var mı?

- 1) Evet 2) Hayır

13. Evinizde Anne babanın dışında büyükleriniz varsa, kim olduğunu yazınız?

.....

14. Hanenize gelir getiren kişi sayısı

15. Ailenin ortalama aylık geliri ne kadardır?

16. Oturduğunuz ev

- 1) Kira 2) Kendi evimiz 3) Lojman 4) Diğer

17. İlköğretimi nerede okudunuz?

- 1) Konya il merkezi (Meram, Selçuklu, Karatay)
- 2) Konya ilçeleri, kasaba, köyleri
- 3) Konya dışında başka bir il
- 4) Konya dışında ilçe, kasaba, köy

18. İlköğretiminizi tamamladığınızda hangi okul türüne gitmek istiyordunuz?

1) Okuduğum okul	2) Fen Lisesi	3) Anadolu Lisesi
4) Anadolu Öğretmen Lisesi	5) Genel Lise	6) Diğer

19. Bu okula kaydolmanızda kim veya kimler etkili oldu?

1) Kendi tercihim	2) Ailemin isteği	3) Arkadaş çevrem
4) Öğretmenlerim	5) Diğer	

20. Eğitime devam etme ile ilgili temel düşüncelerinizden en önemlisi hangisidir?

- 1) Meslek sahibi olmak
- 2) Faydalı biri olmak
- 3) Başarılı biri olmak
- 4) Statü elde edebilmek
- 5) Diğer

21. Bu okula kaydolma amaçlarınız içinde en önemlisi hangisidir?

- 1) Kısa zamanda meslek sahibi olarak hayata atılmak
- 2) Seçtiğim meslekle ilgili kendimi yetiştirebilmek
- 3) Ailemin isteğini yerine getirebilmek
- 4) Mesleğimle ilgili yükseköğrenim yapmadan önce kendimi hazırlayabilmek
- 5) Yükseköğretime girememe durumunda meslek sahibi olmak
- 5) Diğer

22. Okulunuzu tercih etmeden önce okulunuz mezunlarının mesleği ve çalışma koşulları konusunda yeterince bilginiz var mıydı?

- 1) Evet, yeterli bilgim vardı
- 2) Evet, ama fazla bilgim yoktu
- 3) Hayır, bilgim yoktu

23. Bu Okula gelmeden önce okulunuzda nasıl bir eğitim alacağınızı biliyor muydunuz?

- 1) Evet, yeterli bilgim vardı 2) Evet, ama fazla bilgim yoktu
3) Hayır, bilgim yoktu

24. Geçmişe dönme imkânınız olsa hangi tür okulda okumak isterdiniz?

- 1) Okuduğum okul 2) Fen Lisesi 3) Anadolu Lisesi
4) Anadolu Öğretmen Lisesi 5) Genel Lise 6) Diğer

25. Okulunuzu tercih ederken yükseköğrenim yapma konusunda hedefiniz var mıydı?

- 1) Evet 2) Hayır 3) Fikrim yok

26. Yükseköğrenim yapmak istiyor musunuz?

- 1) Evet 2) Hayır 3) Fikrim yok

27. Yükseköğrenim yapma kararınızı aileniz nasıl karşıladı?

- 1) Önce karşı çıktılar ama şimdi destekliyorlar
2) Yükseköğrenim yapma isteğimi hep desteklediler
3) Ailem bu konuda kararsız, tercihi bana bıraktılar
4) Ailemin karşı çıkmasına rağmen yükseköğrenim yapmak istiyorum
5) Diğer

28. Yükseköğrenim giriş sınavlarına hazırlanmak için dershaneye veya özel kursa devam ediyor musunuz?

- 1) Evet 2) Hayır

29. Yükseköğrenime kendi alanınızda mı devam etmek istiyorsunuz?

- 1) Evet 2) Hayır 3) Henüz karar vermedim

30. Yükseköğrenim konusunda meslek tercihiniz nedir?

Mimar	1 ☐	Üst kademe yönetici	11 ☐
Mühendis	2 ☐	Kamu idaresi memuru	12 ☐

Teknisyen	3 ☐	Ticaret	13 ☐
Kaptan, pilot	4 ☐	Polis	14 ☐
Doktor	5 ☐	Çiftçi	15 ☐
Avukat	6 ☐	Tornacı	16 ☐
Hakim	7 ☐	Asker	17 ☐
Orta veya lise öğretmeni	8 ☐	Öğretim üyesi	18 ☐
İlkokul öğretmeni	9 ☐	Diğer (Belirtiniz).....	19 ☐
Din görevlisi	10 ☐		

31. Bu okulu tercih ederken yükseköğrenime geçiş sınavında uygulanan katsayı konusunda yeterince bilgi sahibi miydiniz?

- 1) Evet, yeterli bilgim vardı 2) Evet, ama fazla bilgim yoktu
3) Hayır, bilgim yoktu

32. Yeterince bilgi sahibi olarak okulunuzu tercih ettiyseniz; öğrenim sürecinde kararınız konusunda değişiklik oldu mu?

- 1) Evet 2) Hayır 3) Fikrim yok

33. Yükseköğrenime geçiş sınavlarında uygulanan katsayı ile ilgili kararların sürekli değişmesi sizi nasıl etkiliyor?

- 1) Etkilenmiyorum, çünkü meslek tercihim belli
2) Etkileniyorum, çünkü kendi alanım dışında tercih yapmak istiyorum
3) Belirsizliğin sürmesi, meslek tercihimin netleşmemesine yol açıyor
4) Diğer

34. Katsayı konusunda yapılan son değişiklik meslek tercihinizi değiştirecek mi?

- 1) Evet 2) Hayır 3) Fikrim yok

35. Okulda aldığınız eğitim mesleğe yönelik sizi hazırladı mı?

- 1) Evet 2) Hayır 3) Kısmen 4) Fikrim yok 5) Diğer

36. Okulunuzda bölümünüzün iş ve çalışma olanaklarına yönelik rehberlik hizmeti aldınız mı?

- 1) Evet 2) Hayır 3) Kısmen 4) Fikrim yok 5) Diğer

37. Mesleğinizi yapmakta kendinizi yeterli görüyor musunuz?

- 1) Evet 2) Hayır 3) Kısmen 4) Fikrim yok 5) Diğer

38. Bu okuldan mezun olduktan sonra edindiğiniz meslek doğrultusunda çalışmak istiyor musunuz?

- 1) Evet 2) Hayır 3) Henüz karar vermedim

39. Gelecekte hangi mesleği yapmak istiyorsunuz?

Mimar	1 ☐	Üst kademe yönetici	11 ☐
Mühendis	2 ☐	Kamu idaresi memuru	12 ☐
Teknisyen	3 ☐	Ticaret	13 ☐
Kaptan, pilot	4 ☐	Polis	14 ☐
Doktor	5 ☐	Çiftçi	15 ☐
Avukat	6 ☐	Tornacı	16 ☐
Hakim	7 ☐	Asker	17 ☐
Orta veya lise öğretmeni	8 ☐	Öğretim üyesi	18 ☐
İlkokul öğretmeni	9 ☐	Diğer (Belirtiniz).....	19 ☐
Din görevlisi	10 ☐		

40. Bu okulda okumaktan memnun musunuz?

- 1) Çok memnunum 2) Memnunum 3) Fikrim yok
5) Memnun değilim 5) Hiç memnun değilim

41. Memnun değilseniz sebebi

(belirtiniz).....

42. Okul'da yaşadığınız en büyük sorun nedir?.....